

Satu Immilä-Aslan

**MIEHEN ROOLI PERHEEN TERVEY-
DEN EDISTÄJÄNÄ**
Isänä Suomessa ja Euroopan unionissa

Opinnäytetyö

Terveyden edistämisen ylempi amk

Toukokuu 2016

KYAMK
University of Applied Sciences

Tekijä	Tutkinto	Aika
Satu Immilä-Aslan	Terveysten edistämisen yamk	Toukokuu 2016
Opinnäytetyön nimi		
Miehen rooli perheen terveyden edistäjänä Isänä Suomessa ja Euroopan unionissa		46 sivua 1 liitesivu
Toimeksiantaja		
Kymenlaakson ammattikorkeakoulun hanke Alueellinen eriytyminen ja yhteisölliset menetelmät miesten terveyden edistämässä		
Ohjaaja		
Yliopettaja Marja-Leena Kauronen		
Tiivistelmä		
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, minkälainen rooli isällä on perheessä terveyden tuottamisen näkökulmasta ja isän muut roolit huomioiden ja millä tavalla isä voi roolissaan edistää perheen terveyttä. Tarkastelun lähtökohtana ovat systeemiteoria sekä Barnhillin terveen perheen teoria. Miehen roolien teoreettisena viitekehystenä käytetään Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän kehittämää vanhemmuuden roolikarttaa.</p>		
<p>Opinnäytetyö toteutettiin systemaattisena kirjallisuuskatsauksena. Alkuperäiset tutkimukset haettiin käyttäen kolmea elektronista tietokantaa, lisäksi suoritettiin manuaalinen haku alan tieteellisistä lehdistä ja Oulun, Turun, Jyväskylän, Tampereen ja Kuopion (Itä-Suomen) yliopistojen julkaisuarkistoista.</p>		
<p>Työssä tarkastellaan isien jatkuvasti muuttuvaa roolia pääosin Suomessa sekä muutamien tutkimuksen kautta Ruotsissa ja Englannissa keskittyen pienten lasten perheisiin. Samalla selvitetään, onko perhemuodoilla merkitystä isien roolissa perheen terveyden tuottajana.</p>		
<p>Isän rooli perheessä osoittautui monimuotoiseksi terveyden edistämisen näkökulmasta. Isät vaikuttivat perheissään fyysisen aktiivisuuden, taloudellisen hyvinvoinnin, ihmisen suhteosaajan, rajojen asettajan rooleissa huolenpitäjää ja hoivaajaa unohtamatta. Perheillä oli positiivinen vaikutus myös isien terveyteen.</p>		
<p>Vertailua Ruotsin ja Englannin kanssa ei juurikaan syntynyt. Tulokset olivat samankaltaisia maasta tai perhemuodosta riippumatta.</p>		
Asiasanat		
terveyden edistäminen, isä, perheen terveys, kirjallisuuskatsaus		

Author	Degree	Time
Satu Immilä-Aslan	Master of Health Promotion	May 2016
Thesis Title		
Man's Role as the Health Promoter of the Family As a Father in Finland and in the European Union		46 pages 1 pages of appendices
Commissioned by		
Kymenlaakso University of Applied Sciences. Health promotion project: Regional Division and Communality Methods of Promoting Men's Health		
Supervisor		
Marja-Leena Kauronen, Principal Lecturer		
Abstract		
<p>The purpose of this thesis is to find out what kind of a role a father has in his family when thinking about health promotion and considering his other roles how he can promote health. This study is based on system theory and Barnhill's theory of healthy family. The theoretical base of man's roles is the role map of parenthood.</p> <p>Systematic literature review was used as research method. A systematic search of the primary studies was conducted from three electronic databases. Manual search was made from the scientific journals of this field and from the databases of the universities of Oulu, Turku, Jyväskylä, Tampere and Kuopio (Eastern Finland).</p> <p>The main objective of this thesis is the changing role of father mainly in Finland, Sweden and England concentrating on the families of small children. At the same time this thesis is to find out if the family form has a meaning in the father's role as a health provider.</p> <p>Father's role proved to be multiformed. The fathers were influencing their families within physical activity, boundry setting, economical wellbeing, relationships, and in care taking. Families had a positive influence on the health of fathers also.</p> <p>There was no comparison between Sweden and England. The results were the same kind in all countries and in all family forms.</p>		
Keywords		
Health promotion, father, family health, systematic literature review		

SISÄLLYS

1	TAUSTA JA TARKOITUS.....	5
2	TERVEYDEN RAKENTUMINEN	6
2.1	Perhe.....	7
2.2	Vanhemmuus	8
2.3	Fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen hyvinvointi.....	8
2.4	Systemiteoria isän roolin tarkkailussa	11
3	EUROOPPALAISEN ISÄN ERI ROOLIT	12
3.1	Vanhemmuuden olemus.....	13
3.2	Sitoutuminen vanhemman rooliin.....	14
3.3	Avioero ja roolin muuttuminen	17
3.4	Euroopan unionin lainsäädäntö vanhemmuuden tukemisessa	19
4	SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS.....	21
4.1	Aineiston kerääminen ja valinta	21
4.2	Aineiston luotettavuus	25
4.3	Aineiston analysointi.....	26
5	TUTKIMUSTULOKSET	35
6	POHDINTA.....	37
6.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	37
6.2	Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen luotettavuuden arviointi ja sisällön analyysin luotettavuus	40
6.3	Tutkimuseettiset näkökohdat	41
6.4	Hyödynnettävyys	41
	LÄHTEET	42
	LIITTEET	
	Liite 1. Vanhemmuuden roolikartta (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä)	

1 TAUSTA JA TARKOITUS

Isä määritellään usein suhteessa muuhun perheeseen, lapsiin ja äitiin. Isyys kuitenkin muuttuu jatkuvasti. Isyys antaa miehille uusia oikeuksia ja velvollisuuksia. Aiemmin isän on odotettu olevan perheen ylin auktoriteetti, henkilö, jonka arvo on mitattu palkkapussin koolla. Hyvä isä on tuonut enemmän rahaa kotiin ja tällä ansainnut koko perheen kunnioituksen. Nykypäivän isää odottavat uudet haasteet. Yhteiskunta on siirtynyt kohti tasa-arvoa ja isältä odotetaan uudenlaisia avauksia myös perheessä. Enää ei riitä, että hoitaa taloudelliset velvoitteet, vaan isän on osattava ottaa oma paikkansa perheen arjessa. Isien velvoitteiden lisääntyessä on yhteiskunnan seurattava mukana, vaikka edelleen lasten pääasiallisena hoitajana pidetäänkin äitiä. Tähän uuteen pehmoisään suhtautuminen hakee vieläkin uomiaan, vaikka perheitä on kannustettu jakamaan vastuu lapsista tasapuolisemmin yhteiskunnallisista syistä jo pitkään.

Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on selvittää, minkälainen rooli isällä on perheessä terveyden tuottamisen näkökulmasta ja isän muut roolit huomioiden. Tarkastelun lähtökohtana ovat systeemiteoria sekä Barnhillin Terveen perheen teoria. Työssäni tarkastelen isien jatkuvasti muuttuvaa roolia Suomessa sekä muutamassa muussa Euroopan unionin maassa: Ruotsissa, Tanskassa ja Iso-Britanniassa. Vertailumaat on valittu Euroopan unionin jäsenvaltioista. Vanhemmuuden viitekehyksenä käytetään Suomen Kuntaliiton Vanhemmuuden roolikarttaa, jonka avulla vanhempien eri roolit perheessä määritetään (Helminen 2001). Lisäksi tarkastellaan eri perhemuotojen merkitystä isän terveyden edistäjän roolin kehittämiseen.

Perheen aikuisten terveystavat ja terveydentila eivät voi olla vaikuttamatta perheen jälkikasvun tapoihin ja terveyteen. Aikuisväestön terveystarkastuksessa (AVTK, THL) keväällä 2014 on selvitetty suomalaisen aikuisväestön terveydentilaa ja huomattu, että ravitsemussuositusten mukainen ruokailu on lisääntynyt, mutta alkoholia käytetään perheissä liikaa ja ylipainoisten osuus aikuisväestöstä on kasvanut. Työikäisestä väestöstä tupakoi hieman alle 1/5 miehistä ja naisistakin 14 %. Liikuntaa kertoi harrastavansa kolme kertaa viikossa 60 % miehistä ja 43 % naisista.

Suomessa perheiden terveyden edistämistä on tutkittu lähinnä työntekijälähtöisesti, terveydenhoitajan työ erityisesti painottuneena. Perheiden terveyskäsitys on abstrakti eikä perheillä itsellään ole siitä välttämättä tarkkaa ja jäsenyttyä kuvaa. Terveys koettiin lähinnä sairauden ehkäisyksi ja parhaiten perheen hyvinvoinnista on ollut perillä äiti. Perheiden omia kokemuksia, omia käsitteitä terveydestä oli tutkittu vähemmän. Perheenjäsenet toimivat erilaisissa rooleissa ja erilaisin terveystiedoin. Juuri näitä tulisi tutkia entistä enemmän. (Häggman-Laitila & Pietilä 2007.)

Tämä opinnäytetyön toimeksiantaja on Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö on sidoksissa Kymenlaakson ammattikorkeakoulun hankkeeseen Alueellinen eriytyminen ja yhteisölliset menetelmät miesten terveyden edistämässä.

2 TERVEYDEN RAKENTUMINEN

Terveys on koko ajan muuttuva tila, johon vaikuttavat ihmisen fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi. Ennen kaikkea terveyden kokemiseen vaikuttavat ihmisen omat kokemukset ja hänen arvonsa ja asenteensa. Terveyden kokemisen tärkeä osa-alue on riippumattomuuden kokemus, mahdollisuus itse päättää omista teoista. (Huttunen 2012.)

Sosiaali- ja terveysministeriön määritelmän mukaan terveyden edistäminen on osa kansanterveystyötä ja perustuu kansanterveyslakiin. Muut terveyden edistämiseen suoraan liittyvät lait ovat tartuntatautilaki, sosiaalihuoltolaki, työturvallisuuslaki, tupakkalaki ja raittiustyölaki. Ihmisten omilla elintavoilla ja elinympäristöllä on suuri merkitys yksilön terveyden edistämässä ja sairauksien ehkäisyssä ja siksi sosiaali- ja terveysministeriö pyrkii toimillaan vaikuttamaan näihin molempiin. Sairauksia voi ehkäistä monipuolisella ravinnolla ja liikunnalla. Ne myös lisäävät toimintakykyä ja parantavat terveyttä. Alkoholin, huumausaineiden ja tupakan haitallisia vaikutuksia pyritään vähentämään saatuun rajoittamalla. Elinympäristön terveyteen liittyy useita tekijöitä, kuten ympäristön puhtaus, melu ja ilman laatu. Ympäristöterveydenhuollon tehtävä on huolehtia siitä, että ympäristö on ihmisille turvallinen. Terveyttä edistäviä vaikutuksia on myös yhteiskuntarakenteen tasapainoisuudella, turvallisuudella, viihtyvyydellä ja sosiaalisilla kontakteilla. Elintavoilla ja elinympäristöllä on suuri merkitys tapaturma-alttiuteen, ja tämän vuoksi näihin pyritäänkin vaikuttamaan. Tapaturmat ovat Suomessa merkittävä terveysriski. Esimerkiksi koti-

ja vapaa-ajan tapaturmien ennaltaehkäisyllä voidaan vähentää sosiaali- ja terveydenhuollon ja kuntoutuksen kustannuksia. Myös terveyserojen kaventaminen on luettu kansalliseksi tavoitteeksi. Väestöryhmien välisiä terveys- ja hyvinvointieroja kaventamalla voidaan vaikuttaa sairastavuuteen ja kuolleisuuteen, parannetaan väestön työ- ja toimintakykyä ja vähennetään terveydenhuollon kustannuksia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015.)

Maailman terveysjärjestö WHO määrittelee terveyden edistämisen prosessiksi, jonka avulla ihmiset voivat hallita ja parantaa terveyttään. Terveys nähdään voimavarana, jonka avulla korostetaan omaa potentiaalia ja fyysisiä ominaisuuksia. (WHO 1986.) Tämän vuoksi terveyden edistäminen on paitsi osa terveydenhuoltoa ja terveellisiä elämäntapoja, myös kokonaisvaltaista hyvinvointia.

2.1 Perhe

Perhe on jossakin muodossa esiintynyt kaikissa tunnetuissa yhteiskunnissa lasten saamista, hoitamista ja kasvattamista varten varhaisista ajoista alkaen. Perheen tehtäviin liitetään myös monia muita tehtäviä, kuten toimiminen kuluksikkonä, sukupolvien välisten suhteiden säätelijänä ja ympäristönä ihmisen uusiutumiseksi. Perheen puitteissa, vaikka siitä selkeästi erotettavana institutiona on avioliitto, joka lähinnä säätelee perheen vanhempien yhteiselämää. (Allardt 1983, 219–221.)

Perhetutkimuksen piirissä mitään perheen määritelmistä ei ole täysin hyväksytty. Perhettä lähestytään joko rakenteena tai systeeminä, jolla on tiettyjä tehtäviä, tai monien ja jatkuvasti muuttuvien luokittelujen kohteena olevina toimina ja valtasuhteina. Nämä näkökulmat eivät ole toisiaan poissulkevia. Systeemimääritelmä on Allardtin (1983) kanssa samaa mieltä ja määrittelee perheen vastasyntyneen lapsen huolehtijaksi ja sosiaalistajaksi. Painotettuina ovat hoiva, huolehtiminen, vuorovaikutus, perinteet, yhteisöllisyys ja kasvatus. Valtasuhdekuvauksessa perhe on nippu suhteita, määritelmiä ja tekemistä. Välillä suhteita ja tekemistä painotetaan perhekäsityksen kustannuksella. Perheen määrittely-yritykset muodostavat loppumattoman ideologisen prosessin. Kuitenkin haastavasta määrittelystä huolimatta perhe-käsitteellä viitataan

usein huolehtimiseen ja hoivaan, parisuhteeseen, seksuaalisuuteen, resursien jakoon sekä vastuisiin ja velvoitteisiin, mutta ilman automaatiota tai sitä, että tietty tehtävä kuuluisi tiettyyn rooliin. (Jokinen 2014, 167–171.)

Perhemuotojen jatkuva muuttuminen on myös huomioitava. Avoliitto on asetunut avioliiton rinnalle yhtä hyväksyttävänä vaihtoehtona. Ero- ja uusioperheiden lisääntyessä perhe rakenteena elää jatkuvasti ja hakee jokaiselle kokoonpanolle sopivaa muotoa, eikä vanhempien siviilisäätymää välttämättä määritä lasten asemaa. Perheen merkitys vaihtelee yksilöittäin ja sukupuolen mukaan, samoin sukupolvi vaikuttaa perheen merkityksellisyyteen. Lasten näkökulma perheestä voi olla erilainen aikuisiin verrattuna. (Kuronen 2003, 103–120, Ritala-Koskinen 2003, 121–139, Böök 2010, 89–102.)

2.2 Vanhemmuus

Vanhemmuus on lapsen kasvaessa jatkuvasti muuttuva kehitystehtävä. Suhtautuminen omaan tulevaan vanhemmuuteen riippuu elämäntilanteesta ja siitä, onko raskaus suunniteltu. Omat lapsuudenkokemukset ja kokemukset lapsista ja näiden hoitamisesta vaikuttavat suhtautumiseen.

Varhaislapsuuden vuorovaikutussuhteet ovat perusta myöhemmille kiintymyssuhteille ja tätä kautta vanhempien omat lapsuudenkokemukset vaikuttavat oman lapsen kiintymyssuhteen muodostumiseen. Aikuisen ja lapsen vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavat myös lapsen ominaisuudet, temperamentti ja fyysinen hyvinvointi. Hyvin hoidettu parisuhde antaa vanhemmuudelle parhaat edellytykset kasvaa. Vanhempien päätyessä eroon ja erillään asumiseen ei lopeta vanhemmuutta ja vastuuta lapsesta. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 99–103.)

2.3 Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi

Fyysisen hyvinvoinnin pääosa-alueet ovat liikunta, ravinto ja uni. Terveyttä edistävä liikunta on säännönmukaista ja liittyy arkisiin tapoihin, kuten portaiden kiipeämiseen hissien käytön sijasta. Puoli tuntia arkiliikuntaa päivässä on hyvä nyrkkisääntö. Fyysistä kuntoa kohotettaessa tarvitaan arkiliikunnan lisäksi puoli tuntia hikiliikuntaa kolme kertaa viikossa. Liikunta vaikuttaa paitsi

fyysiseen hyvinvointiin, myös henkiseen vähentämällä stressiä ja kohottamalla mielialaa. Ihmisellä on tarve nukkua keskimäärin noin 7,5 – 8 tuntia vuorokaudessa. Uni vaikuttaa sekä henkiseen että fyysiseen hyvinvointiin. Unen rajoittaminen normaaliunisella ihmisellä saa aikaan promillen humalatilaa vaikutusta vastaavan heikkenemisen aivojen tietojenkäsittelytoiminnoissa, mielialan laskua, lisääntyneitä kortisolin eritystä ja epäedullisia muutoksia sokeriaineenvaihdunnassa. Lisäksi puutteellinen uni heikentää oppimista ja luovaa ajattelua. Terveellinen ja monipuolinen ruokavalio tukee hyvinvointia. (Sallinen, Kandolin & Purola 2007.)

Psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin kuuluvat työ ja koulu, ihmissuhteet, harrastukset, nauttiminen ja joutenolo. Oikein mitoitettuna työ ja koulu liittävät meidät osaksi ryhmää, saamme hyväksyntää ja arvostusta ja voimme toteuttaa itseämme. Ihmisellä on tarve kuulua erilaisiin ryhmiin, tulla hyväksytyksi, saada ja antaa rakkautta. Tällä tavoin elämä on tasapainossa. Perheen ja työ/kouluryhmän lisäksi tarvitsemme ystäviä. Ihmissuhteet ovat luonteeltaan sellaisia, että niiden hoitamiseen vaaditaan aikaa. Psyykkiselle hyvinvoinnille merkityksellisiä ovat myös harrastukset, joiden avulla päästään irtaantumaan työ- tai koulumaailmasta. Joutenolon avulla voi kokea hallitsevansa ajankäyttönsä paremmin, saada etäisyyttä asioihin, jonka jälkeen ne voi nähdä uudessa valossa. Joutenolo on merkittävä myös tunnetasapainon saavuttamisessa. Kiireinen elämäntapa voi muuttua keinoksi väistellä omia tunnekokemuksiaan. Tällöin päätösten tekeminen vaikeutuu. Aito nautinto työ- tai vapaaajalla saa ihmisen uppoutumaan käsillä olevaan tehtävään ajantajun kadottaen. Myös epäonnistumisen pelko katoaa. Nautinto liittyy usein siihen, että voi toteuttaa itseään monipuolisella tavalla ja poimia eteen yllättäen tulevat pienet ilot. (Sallinen ym. 2007.)

Pieni sosiaalinen lapsi on kiinnostunut jokaisesta uudesta ihmisestä, katselee uteliaasti ihmisiä ja yrittää ottaa kontaktia jokaiseen tapaamaansa persoonaan. Hän ei viihdy yksin, vaan tarvitsee aina seuraa. Hän on peloton uusissa tilanteissa ja uusien ihmisten ympäröimänä. Tämä piirre ei johdu vanhempien kasvatustaidoista, kodin ilmapiiristä tai lapsen perusturvallisuudesta, vaan se on osoitus lapsen omasta synnynnäisestä temperamentista eli joukosta erilaisia taipumuksia. Ympäristön reaktiot voimistavat tai heikentävät näitä lapsen ominaisuuksia ja sitä kautta lapsen persoonallisuus rakentuu. Kasvattajan

vastuulla on luoda lapsen temperamentista voimavara eikä haitta. (Keltinkangas-Järvinen 2010, 37–39.)

Ujoutta on pidetty alun perin sosiaalisuuden vastakohtana. Näin ei kuitenkaan ole, vaan ujous ja sosiaalisuus ovat kokonaan eri temperamenttipiirteitä. Ujo henkilö salpautuu aluksi uusissa ja yllättävissä sosiaalisissa tilanteissa, saattaa jännittää, mutta hän voi silti nauttia ihmisten tapaamisesta ja erilaisista ihmisistä. Ujo ihminen voi siis olla hyvinkin sosiaalinen, häntä vain aluksi ujosuttaa. Tällainen lapsi tarvitsee neuvoja ja apua aikuisilta, jotta hän oppii hallitsemaan uusissa tilanteissa kokemansa ensireaktion. Hän tarvitsee runsaasti erilaisia positiivisia kokemuksia, aikuisen ohjausta tulla muiden joukkoon osana ryhmää. Toisinaan ujo lapsi saattaa tarvita oman aikuisen läsnäoloa, joka tulisi hyväksyä kommentoimatta. Aikuisten tulisi jaksaa odottaa siihen asti, että lapsi itse osoittaa pärjäävänsä tilanteessa yksinkin. (Keltinkangas-Järvinen 2010, 43–49.)

Pienelle lapselle isä ja äiti ovat välttämättömiä ja vaikka äiti olisikin lapsen pääasiallinen hoitaja, tulee isän huolehtia omasta roolistaan jo heti symbioosi-aikana, jotta vauva voisi muodostaa kiintymyssuhteen myös isään. Lapsi osaa erottaa isän ja äidin toisistaan sekä kohdistaa näihin erilaisia odotuksia. Usein käy niin, että ensimmäinen hoitaja on myös lapsen ensisijainen kiintymyksen kohde. Isä saattaa kelvata leikkien tuoksinassa päivällä, mutta iltatoimiin vaaditaan äiti. Symbioottisen vaiheen aikana tärkein kehitystehtävä on perusturvan luominen lapselle. Lapsen on tunnettava, että hänestä huolehditaan ja että vanhempi on saatavilla. Tämä vaihe on merkittävä myös lapsen itsetunnon kehitykselle. (Keltinkangas-Järvinen 2010, 153–160.)

Vanhempien vaikutus lapsen sosiaalisten taitojen kehitykselle on merkittävä. Aluksi keskitytään vuorovaikutukseen, perusturvaan ja kiintymyssuhteisiin. Ensimmäisten vuosien jälkeen vanhemmat ottavat ison roolin sosiaalisten taitojen opettamisessa. Vanhemmat voivat opettaa lapsiaan useilla eri keinoilla, kuten mallioppimisen kautta, provosoimalla lasta tai keskustelemalla. Mallioppimiseen liitetty fyysinen rankaiseminen johtaa usein aggressiivisuuden lisääntymiseen, vaikka sillä saadaankin lapsi tottelemaan heti. Vaikutukset ovat kielteisiä, sillä lapsi ei sisäistä moraalista opetusta ja tiukka kuri saattaa lisätä lapsen aggressiivisuutta tai kyynisyyttä ja vihamielisyyttä. Vanhemmat saatta-

vat myös omalla käytöksellään provosoida lapsen käyttäytymään aggressiivisesti ja jopa kokea lapsen lisääntyneen aggressiivisuuden merkinä pärjäämisestä ja sisusta. Keskusteleminen puolestaan on tyypillinen suomalainen kasvatusmenetelmä. Kuitenkin demokraattisena ja sivistyneenä pidetystä menetelmästä saattaa olla jopa suorastaan haittaa, jos keskustelu ei johda minäkäänlaisiin toimenpiteisiin. Teoilla on oltava seuraukset, keskustelun on johdettava toimenpiteisiin, joilla ongelma lopulta ratkaistaan. (Keltinkangas-Järvinen 2010, 178–186.)

2.4 Systeemiteoria isän roolin tarkkailussa

Tässä työssä perhe määritellään systeemiteorian kautta, sillä näin saa mahdollisuuden keskittyä samanaikaisesti yksilöön ja perheeseen eli systeemiin, jossa jokainen systeemin osa, perheenjäsen, vaikuttaa kyseiseen yksikköön. Perheenjäsenten vuorovaikutus on vastavuoroista kaikkien systeemiin kuuluvien välillä ja myös monisuuntaista. Systeemiteoria on syntynyt yleisestä systeemiteoriasta, jonka alun perin muotoili itävaltalainen tiedemies Ludwig von Bertalanffy. Systeemiteoreettinen ajattelumalli tuo yhteen teoriaa ja käsitteitä monesta eri tieteenalasta ja sitä sovelletaan monilla aloilla, kuten sosiologiassa ja perheterapiassa. Systeemiteoriassa painotetaan suhteiden keskinäistä riippuvuutta, sitä miten kaikki systeemin palaset vaikuttavat toisiinsa ja ovat avoimia uusille osatekijöille. Systeemi on enemmän kuin osiensa summa. (Drack, Apfalter & Povureau 2007, 361–369; Cox & Paley 1997, 243–267.)

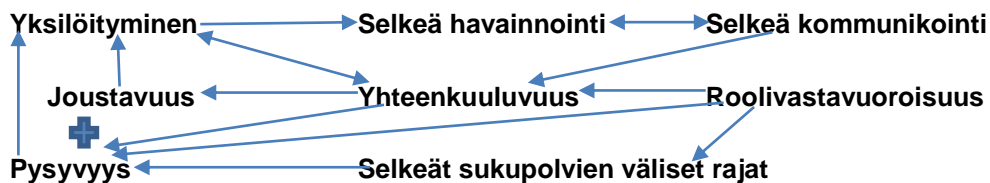
Cox ja Paley (1997) nostavat esiin yleisen systeemiteorian periaatteita, joita systeemiteoreettisessa perhetutkimuksessa huomioidaan:

- Systeemiin vaikuttavat kokonaisuus ja järjestys, joka viittaa siihen, että systeemiin vaikuttavat paitsi sen osat, myös osien väliset suhteet.
- Systeemi muodostuu hierarkkisen järjestelmän mukaan pienemmistä osista, jotka itse asiassa ovat myös itsenäisiä systeemejä.
- Systeemi pystyy mukautumaan erilaisiin tilanteisiin ja pyrkii vakauttamaan itsensä kompensoimalla ympäristön olosuhteiden muutoksia systeemin sisäisten olosuhteiden muutoksilla
- Avoin, elävä systeemi pystyy mukautumaan ja organisoitumaan olemassa olevan systeemin muuttuessa

Perheet ovat systeemejä, joissa perheenjäsenet ovat yksittäisiä, omia systeemejään, mutta silti riippuvaisia toisistaan. Perhe on myös hierarkkinen järjestelmä, jossa asema määritellään jäsenten välisten suhteiden kautta, esimer-

kiksi mies-vaimo, äiti-tytär, sisar-veli jne. On huomioitava, että sama systeemin osa voi olla useassa paikassa systeemin hierarkiaa tarkasteltaessa, sillä sama jäsen voi olla esimerkiksi isä, poika, veli, eno jne. Lisäksi on muistettava, että yksittäiset perhesysteemit muodostavat isompia yksiköitä, kuten yhteisöjä. (Cox & Paley 1997, 243–252.)

Systeemiteorian pohjalta on laadittu useita malleja perheen toiminnan käsittelemiseksi. Terveen perheen malli voidaan ymmärtää kahdeksan käsiteparin avulla. Toinen käsitteistä on negatiivinen ja toinen positiivinen. Mallin on luonut Laurence Barnhill. Käsiteparit ovat yksilöityminen – kietoutuminen, yhteenkuuluvuus – eristäytyminen, joustavuus – jäykkyys, selkeä – epäselvä havainnointi, selkeä – epäselvä kommunikointi, roolivastavuoroisuus – epäselvät roolit, selkeät – epäselvät sukupolvien väliset rajat. Nämä kahdeksan käsiteparia liittyvät toisiinsa ja luovat kehämäisen systeemin, jossa selkeästi huomaa kuinka muutos yhdessä osa-alueessa vaikuttaa muihin osa-alueisiin (kuva 1).

Kuva 1. Perheen terveyssykli (Barnhill 1979)

Tarkastelun voi aloittaa syklin mistä tahansa kohdasta. Tarkasteltaessa esimerkiksi yksilöitymistä huomataan, että perheenjäsenen korkea taso yksilöitymisessä johtaa selkeään havainnointiin itsestä ja muista perheenjäsenistä. Tämä helpottaa selkeää kommunikointia. Toisaalta taas selkeä kommunikointi auttaa havainnoinnissa ja siksi tässä kohdassa nuolet kulkevat molempiin suuntiin. (Barnhill 1979, 79.)

3 EUROOPPALAISEN ISÄN ERI ROOLIT

Lapsi muuttaa parisuhteen dynamiikan syntyessään. Kahdesta aikuisesta tulee perhe, jossa on toimittava parhaalla mahdollisella tavalla lapsen etua ajatellen. Työssäni tarkastelen taustamuuttujien vaikutusta perheen isän roolin kehittämisessä. Taustamuuttujia on runsaasti ja kaikkia tarkasteltaessa työstä

tulisi liian laaja. Siksi työssä keskityn miehen ja naisen parisuhteessa tapahtuviin muutoksiin eli työssä tarkastellaan ydinperheen isän, yksinhuoltajaisän ja etäisän roolin kehittymistä perheen terveyden rakentumisen näkökulmasta.

Vanhemmuus on maratonmatka, joka vaatii kärsivällisyyttä, erilaisuuden ja vajavaisuuden sietämistä ja valtavasti välittämistä sekä kiitollisuutta. Vanhemmuuden vahvuudet ja heikkoudet siirtyvät helposti seuraavalle sukupolvelle. Lapsi tarvitsee ympärilleen turvallisia aikuisia niin kotiin kuin kodin ulkopuolelle. Jokaisen lapsen elämässä olevan aikuisen tulisikin pohtia, mitä turvallisuus lapselle merkitsee. Turvallinen aikuinen osaa tunnistaa omat tunteensa ja olonsa, joista lapsi ei ole vastuussa. Aikuisen on myös mietittävä, millä tavalla hän pystyy vastaamaan lapsen kokonaisvaltaista tarvitsevuutta. Lapselle on tärkeää tulla huomatuksi, saada lohdutusta, huolenpitoa ja turvaa, ja aikuisen on nämä tarpeet pystyttävä täyttämään. Hyvä vuorovaikutus turvallisten aikuisten kanssa vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta. (Mattila 2011, 55–68.)

3.1 Vanhemmuuden olemus

Opinnäytetyössä käytän vanhemmuuden roolikartan tehtäväjakoja roolien viitekehyksenä. Vanhemmuuden roolikartta on valmistunut 1999 Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän henkilöstön kehittämistyön lopputuloksena. Siinä vanhemman tehtävät hahmottuvat selkeästi viiden eri pääroolin (ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, huoltaja, rakkauden antaja, elämän opettaja) kautta. Jokaisessa pääroolissa on lisäksi alaroleja. Tarkoitus on, että vanhemmat pystyisivät hahmottamaan paremmin, mitä lapsi vanhemmaltaan eri ikäkausina haluaa ja tarvitsee ja mitä vanhempi on pystynyt lapselleen antamaan. Samalla vanhempi saa selkeämmän kuvan siitä, minkälaisia muutoksia olisi tehtävä, jotta lapsen tarpeet saataisiin paremmin tyydytettyä. Vanhemmuuden roolikarttaa voidaan tarkastella suhteessa omiin vanhempiin ja omiin lapsiin, saadun ja annetun vanhemmuuden näkökulmista. Roolikartta on laajasti käytössä paitsi itsearviointissa, vanhemmuuden pohdinnassa sekä silloin kun vanhemmuutta kuntoutetaan. (Helminen 2001.)

Maailman terveysjärjestö WHO määrittelee terveyden perimmäisiksi vaatimuksiksi ja lähteiksi rauhan, suojan, koulutuksen, ravinnon, tulot, vakaan elinym-

päristön ja kestävät resurssit sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja pääoman. Näiden ollessa kunnossa voi ihminen parantaa terveyttään. Lapsen ollessa täysin riippuvainen vanhemmistaan on vanhemman tehtävä huolehtia lapsen terveydestä.

Jokainen lapsi tarvitsee kuuntelijan ja keskustelukumppanin. Ihmissuhdeosaajan rooli kattaa paitsi nämä, myös ristiriidoissa auttajan, anteeksiantajan- ja pyytäjän, kannustajan, tunteiden hyväksyjän, itsenäisyyden tukijan, toteuttajan ja perheen ja lapsen ihmissuhteiden vaalijan. Vanhempana rajojen asettaja osaa sanoa ei. Hän takaa fyysisen koskemattomuuden, varmistaa, että lapsella on turvallinen olla, noudattaa ja valvoo sopimusten toteuttamista. Rajojen asettaja huolehtii myös vuorokausirytmistä ja asettaa omia rajoja. (Helminen 2001.)

Huoltaja huolehtii siitä, että lapsi saa ravintoa, lepoa ja virikkeitä. Hän huolehtii lapsen ulkoilusta, puhtaudesta ja ympäristöstä, jossa ollaan. Hän on vastuussa rahasta ja vaatetuksesta sekä tarvittaessa toimii sairaanhoitajana. Rakkauden antaja tarjoaa lapselle hellyyttä, lohduttaa, suojelee, myötäelää ja hyväksyy. Hän huomaa hyvät asiat. Rakkauden antaja osaa rakastaa myös itseään. Elämän opettajan tehtäviin kuuluu arkielämän taitojen opettaminen. Hän toimii mallina, vaalii perinteitä ja opettaa lapselle oikean ja väärän. Hän opettaa tapoja ja sosiaalisia taitoja sekä arvostamaan kauneutta. (Helminen 2001.)

3.2 Sitoutuminen vanhemman rooliin

Isän sitoutuminen lapseen hyödyttää paitsi perhettä, myös parisuhdetta ja yhteiskuntaa. Isän on kuitenkin itse haluttava sitoutua, valittava aktiivinen mukanaolo ja hänellä on oltava kyky kantaa vastuuta. Toisen vanhemman suhde perheen isään on merkittävässä asemassa isän muodostaessa suhdettaan lapseen. Toisen vanhemman on annettava isälle tilaa toimia vanhempana ja mahdollisuus muodostaa kiinteä suhde lapsen kanssa. (Mykkänen & Eerola 2014, 49–50.)

Isän sitoutuminen perheeseen ja lapseen on merkittävä terveystekijä myös miehelle itselleen. Isien sitoutuessa lapseensa he kokevat olevansa tyytyväisempiä elämäänsä ja osoittavat suurempaa psyykkistä kypsyyttä. Myös tunne-elämän kokemukset vahvistuvat ja elämän merkitys kirkastuu. Sitoutunut isä

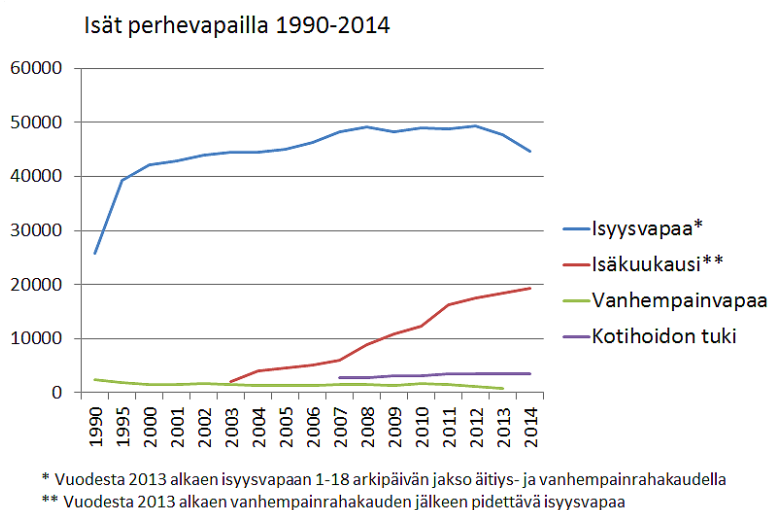
vaikuttaa lapsen kehityksessä erityisesti sosiaalisen, emotionaalisen ja kognitiivisen kyvykkyyden kasvuun. Toimiva vuorovaikutussuhde isän ja lapsen välillä vähentää lapsen tunne- ja käytöshäiriöitä. Sitoutuneiden isien lapset ovat usein myös kielellisesti lahjakkaampia ja opiskelevat pidemmälle kuin sitoutumattomien isien lapset. (Mykkänen ym. 2014, 50–51.)

Vanhempien sitoutuminen lapseen tuottaa jaettua vanhemmuutta, joka tukee myös vanhempien välistä parisuhdetta vastuun jakautuessa sekä äidille että isälle. Vanhempien välinen suhde vaikuttaa isän haluun sitoutua lapseen. Äidin positiivinen asennoituminen isän vanhemmuuteen tukee miehen isyyttä ja madaltaa isän kynnystä osallistua lapsen hoitoon. Äidin isyyteen liittyvät asenteet ja uskomukset vaikuttavat suoraan isän uskoon omasta kyvykkyydestään lapsen hoitajana. Näin ollen äidillä on suuri valta isän sitoutumisessa lapseensa. Äiti voi toimia positiivisena vaikuttajana ja tukea isää tai portinvartijana, mikä taas vaikuttaa isyyden kehittymiseen negatiivisesti. (Mykkänen ym. 2014, 50–51.)

Isyyteen sitoutumisella on myös yhteiskunnallisia vaikutuksia. Miesten osuus perhevapaista kasvaa, samalla miesten ja naisten tasa-arvo työelämässä lisääntyy. Neuvolassa käy yhden vanhemman sijasta kaksi, ohjeet muistetaan paremmin ja toisen vanhemman uupuminen huomataan helpommin. Vaikka isien osallistuminen lastenhoitoon tulee entistä hyväksyttäväksi yhteiskunnassa, saattaa esimerkiksi työpaikan asenneilmapiiri olla perinteisen roolijaon kannalla aiheuttaen ristiriitoja miehen isän roolin ja elättäjän roolin välille. (Mykkänen ym. 2014, 52.)

Suomalaisessa perhepolitiikassa on jo pitkään tavoiteltu isien lisääntyntä kiinnostusta vanhempainvapaiden käyttöön. Tällä tavoitellaan tasapuolisuutta niin lastenhoitovastuussa kuin työelämässä. Suomessa isyydevapaiden vietto on ollut mahdollista vuodesta 1978, mutta vapaiden suosio lähti nousuun 1990-luvulla. Nykyään valtaosa isistä pitää ainakin osan isyydevapaistaan. Isät pitävät nimenomaan isille kohdistetut kiintiöt vanhempainvapaista, mutta molemmille vanhemmille suunnatut vanhempainvapaan osat pitää yleensä äiti. Sairaalan lapsen hoitoon tarkoitettua tilapäistä hoitovapaata käyttävät miehistä eniten korkeasti koulutetut ja toimihenkilöinä toimivat isät. (Lammi-Taskula & Salmi 2014, 75–81.)

Isyysrahaa sai 58 334 isää vuonna 2014. Äitiys- ja vanhempainrahakauden aikana isyysrahaa sai 44 633 isää ja vanhempainrahakauden jälkeen 19 299 isää. Isille korvattiin keskimäärin 21 isyysrahopäivää vuoden aikana. Isät olivat isyysvapaalla keskimäärin 15 isyysrahopäivää äidin ollessa äitiys- tai vanhempainvapaalla samanaikaisesti. Vanhempainrahakauden jälkeen isyysrahopäiviä korvattiin keskimäärin 28. Isyysvapaauudistuksen myötä vanhempainraha saaneiden isien määrä väheni huomattavasti (kuva 2). Vuonna 2014 vanhempainrahaa maksettiin 3 671 isälle ja 82 178 äidille. (Kela 2014.)

Kuva 2. Isien perhevapaat vuosina 1990-2014 (THL)

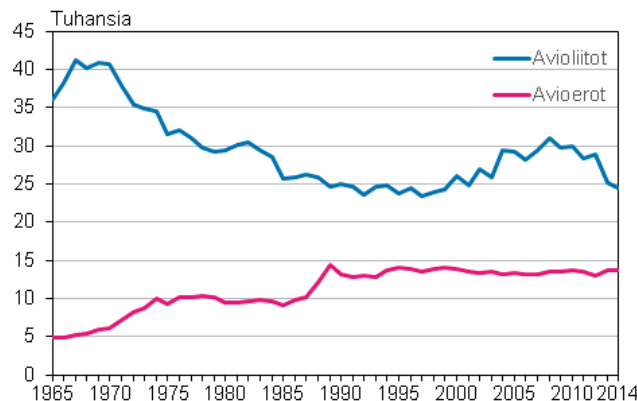
Sukupuolten välinen työnjako ja vanhempien ikä ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat vanhempainvapaan käyttöön. Perinteistä isän roolia, elättäjän roolia kannattavat isät pitävät todennäköisemmin harvemmin perhevapaita koulutustasostaan, asemastaan tai tuloista huolimatta. Isien asenteissa on ollut havaittavissa hienoinen muutos perinteisempään suuntaan, vaikka isät olisivatkin pitäneet osan perhevapaista. Lasten hoidon katsotaan entistä vahvemmin kuuluvan äidille. Äitien omat asenteet vanhemmuuden jakamisesta ovat myös esteenä isien pitämille vanhempainvapaille. (Lammi-Taskula ym. 2014, 82–90.)

Vanhemmilta kysytään usein ovatko he työ- vai perhesuuntautuneita. Työ ja perhe asetetaan vastakkain sen sijaan että mietittäisiin, mitä ne merkitsevät naisille ja miehille. Asenteissa työ ja perhe ovat molemmat tyypillisesti suomalaisille vanhemmille tärkeitä, vaikka toiminnan tasolla ajan jakaminen eri elämäntilanteiden kesken on haasteellista. Perheen roolien perinteistä jakoa kannattavien miesten silmissä vaimon ja lasten ylläpito voi olla merkki hyvästä asemasta, aikuisuudesta ja kyvystä elättää perheensä. Miehen ajasta suurempi osa kuluu tyypillisemmin työhön, kun taas nainen käyttää kotitöihin

miestä enemmän aikaa. Lastenhoitoon käytetty aika on molemmilla sukupuolilla lisääntynyt viimeisten vuosikymmenten aikana. Keskiluokkaisten, työssäkäyvien isien on huomattu kaikkein aktiivisimmin haluavan olla mukana lapsen arjessa, luoden läheisen suhteen jälkikasvuun. Tasa-arvon idea ja sukupuolen merkitys ovat havahduttaneet enemmän keskiluokkaisia kuin työväenluokkaan kuuluvia isiä. (Närvi 2014, 91–96.)

3.3 Avioero ja roolin muuttuminen

Suomessa solmittiin 24 462 avioliittoa vuonna 2014. Ensimmäisiä avioliittoja näistä oli noin $\frac{3}{4}$. Avioliittoja solmittiin viimeksi näin vähän vuonna 1992 (kuva 3). Avioerojen määrä laski vuodesta 2013 ollen nyt 13 682. Erojen suhteellinen osuus on pysynyt samalla tasolla yli kaksi vuosikymmentä. (Tilastokeskus.)

Kuva 3. Avioliitot ja avioerot 1965-2014 (Tilastokeskus)

Vanhemmuuteen kuuluvat tehtävät ja suhde lapseen muuttuu eron jälkeen. Silloin vanhempien eri roolit perheessä tulevat huomatuksi selkeämmin kuin kahden vanhemman perheessä. Tunnesuhteet, huolehtiminen, kasvatustyö ja taloudellinen vastuu korostuvat eri tavalla eron jälkeen. Isyys jakautuu selkeämmin sosiaaliseen, psykologiseen ja taloudelliseen vastuuseen lapsen elämästä. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) on lähtökohdana, kun eron jälkeen määritellään vanhempien oikeuksia ja velvollisuuksia. Lain mukaan lapsella on oikeus molempiin vanhempiin, vaikka hän ei jakaisi samaa asuntoa molempien kanssa. Jaettu vanhemmuus on tullut suosituimmaksi myös perhepolitiikassa. Yhteishuollon ollessa suosituin huoltajuuden jakomuoto eron sattuessa on kuitenkin huomattava, että lapset yleisimmin jäävät asumaan äidin kanssa isän ollessa etävanhempi. Tällöin lapsi yleensä

viettää isän kanssa joka toisen viikonlopun, samoin kuin puolet loma-ajoista. Toinen suosittu vaihtoehto on vuoroasuminen kummankin vanhemman luona esimerkiksi vuoroviikoin. Asumisjärjestelyiden lisäksi vanhempien on sovittava myös lasten huollosta ja elatuksesta. Viranomaiset vahvistavat sopimuksen sen ollessa lapsen edun mukainen. (Hakovirta & Broberg 2014, 114–118.)

Eronneiden vanhempien välinen suhde vaikuttaa myös etävanhemman ja lapsen tapaamiseen, erityisesti lapsen ollessa pieni. Mitä nopeammin äidin ja isän ero käsitellään ja mitä vähemmän konflikteja eroon liittyy, sitä helpommin lapsen elämä asettuu uomiinsa. Lisäksi tapaamisten tiheyteen vaikuttavat uudet elinolosuhteet. Erityisesti uudet perherakenteet ovat merkittävässä roolissa etävanhemman tapaamiseen nähden. Kansainvälisestikin on havaittu, että yksinhuoltajaperheiden lapset tapaavat etävanhempaa useammin kuin uusioperheiden lapset. Samoin isän eron jälkeinen perhetilanne on merkittävässä roolissa. Mikäli isä asuu yksin ja on perheetön, tapaa hän lapsiaan useammin kuin parisuhteessa asuva isä. Samoin jos isällä ja uudella puolisoilla on yhteisiä lapsia, vähenee tapaamisten määrä usein samoin kuin mahdollisesti taloudellinen tuki aikaisemman perheen lapsille. Parhain tilanne uusioperheissä on silloin, kun isä ja uusi puoliso eivät heti saa yhteisiä lapsia ja uusi puoliso tukee isää etävanhemmuudessa. Lapsiaan tapaamattomat isät jakautuvat neljään ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä ovat isät, joiden ex-puoliso vaikeuttaa isän ja lasten tapaamisia, toisessa ryhmässä ovat isät, joiden henkilökohtaiset ongelmat (esimerkiksi päihteet, uusi perhe, työ) estävät yhteydenpidon. Kolmannessa ryhmässä ovat isät, joita lapset itse eivät halua tavata ja neljäs ryhmä koostuu kaukana asuvista isistä, joiden on vaikeata järjestää tapaamisia lastensa kanssa pitkien välimatkojen vuoksi. (Hakovirta ym. 2014, 118–123.)

Vanhempien eroa on jo kauan pidetty riskinä lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille. Se vaikuttaa psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen, koulumenestykseen ja ennustaa lapselle vaikeuksia tunne-elämässä. Kuitenkin nykyään on huomattu, että lapsi selviytyy vanhempiensa erosta paremmin, mikäli perheellä on hyvät keskinäiset suhteet, vanhemmat eivät riitele ja taloudellinen tilanne on hyvä. Vanhempien yhteistyö ja luottamus vanhemmuudessa toisiinsa suojaa lasta eron aiheuttamilta riskeiltä. On tutkimuksia, joissa on havaittu että lasten ja etävanhempien välinen kiinteä suhde on merkittävä osa

lasten hyvinvointia. Toistaiseksi kuitenkin tutkimuksen tulokset ovat ristiriitaisia. Lapsen tasapainoisen kehityksen tukeminen sekä elatus- ja kasvatusvastuun ottaminen etävanhempanakin luo hyvinvointia lapselle. (Hakovirta ym. 2014, 123–126.)

Yhä useammin perheen molemmat vanhemmat jakavat vastuun lastenhoitosta ja kotitöistä tasapuolisesti. Kuitenkin erotilanteessa etävanhempi on yleensä isä, vaikka puolueettomasti arvioituna hän olisi saattanut olla tosiasiallisesti parempi huoltaja (Malmi & Erno 2012, 95–97.) Eräänä kynnyksenä yksinhuoltajaisyydelle pidetään sitä, että valtavirrasta poikkeava elämäntilanne saattaa aiheuttaa häpeää. Miehen maskuliinisuutta vähentää tehdä niin sanottuja naisten töitä, kuten huolehtia kodista ja lapsista yksin. Miehet miettivät myös toisten mielipiteitä perheestään ja tilanteestaan, esimerkiksi muiden mielipidettä huonosti valitusta vaimosta, joka ei edes lapsistaan halua pitää huolta. Lisäksi elatusvastuun jakaminen etä-äidin kanssa voi olla perinteistä perhemallia kannattaville häpeän aihe. Silloin, kun isä on voimakasluonteinen ja valmis vastustamaan kulttuurisia normistoja, on päätös ryhtyä yksinhuoltajaksi hänelle helpompi. (Hokkanen 2005, 94–102.) Yksinhuoltajaisien määrä on Suomessa hienoisessa kasvussa. Yksinhuoltajaisien omat kokemukset arjestaan ovat positiivisia, onnistumiskertomuksia, erityisesti sellaisilta isiltä, jotka alun perinkin ovat ottaneet hoitovastuuta lapsista ja halunneet huoltajuuden. Äitikeskeinen kulttuuri asettaa yksinhuoltajaisät marginaaliin, jossa erilaista elämäntilannetta voi joutua selittämään esimerkiksi viranomaisille. Koe-taan, että isän on oltava äitiä parempi arjen asioissa selvitäkseen. Isien kokemukset nähdään positiivisessa valossa ja palkitsevina koko perheen hyvinvoinnin lähteinä. (Tuovinen 2014, 127–142.)

3.4 Euroopan unionin lainsäädäntö vanhemmuuden tukemisessa

Työssä tarkasteltavat maat on valittu Euroopan unionin 28 jäsenmaan joukosta. Euroopan unioni on ainutlaatuinen taloudellinen ja poliittinen liitto, joka kattaa suuren osan Euroopan mantereesta. Euroopan unionin (EU) toiminta saa valtuutuksensa perussopimuksista, jotka jäsenvaltiot ovat yhdessä muokanneet ja hyväksyneet. Unionin alueella on laajasti käytössä yhteinen raha, euro, ja unionin sisäisiä talousmarkkinoita pyritään vahvistamaan eurooppa-

laisten hyödyksi. Ihmisoikeuksien edistäminen on eräs Euroopan unionin pääta-voitteista. Unionin määrittäviä keskeisiä arvoja ovat ihmisarvo, vapaus, demokra-
tia, tasa-arvo, oikeusvaltioperiaate ja ihmisoikeudet. (Perustietoa. Euroo-
pan unioni.)

Euroopan unioni haluaa taata jäsenvaltioissaan tasa-arvoisen kohtelun kaikille kansalaisille, valtiosta riippumatta. Tämän vuoksi unioni on solminut sopimuk-
sen 1995, jota on tarkistettu viimeksi 2009. Tästä on tullut neuvoston direktiivi 2010/18/EU. Direktiivin tarkoituksena on turvata vanhempien oikeuksia ras-
kauden tai adoptoinnin yhteydessä. Sopimuksen tärkeimmät kohdat takaavat
muun muassa vanhemmille oikeuden vanhempainvapaaseen lapsen synty-
män tai adoptoinnin vuoksi. Vapaata voidaan pitää siihen saakka, kun lapsi
täyttää kansallisessa lainsäädännössä tai työehtosopimuksissa määritellyn
iän, joka on korkeintaan kahdeksan vuotta. Tämä oikeus on kaikilla työnteki-
jillä sukupuoleen tai työehtosopimuksen laatuun katsomatta. Vanhempainvapaa
on ainakin neljän kuukauden mittainen henkilökohtainen etu. Sitä ei pitäisi
voida siirtää toiselle vanhemmalle, mutta siirto voidaan hyväksyä edellyttäen
että kumpikin vanhempi pitää vähintään yhden neljästä vapaakuukaudesta.
Tällä tavoin halutaan edistää vanhempainvapaan tasaisempaa jakautumista
niin vanhempien kuin mies- ja naisvoittoisten alojen kesken. (Euroopan unioni
2015.)

Vanhempainvapaille voidaan kansallisessa lainsäädännössä ja/tai työehtoso-
pimuksissa määritellä myöntämis- ja mukauttamisperusteet, jolloin esimerkiksi
voidaan huomioida paremmin työnantajien ja työntekijöiden tarpeet. Vanhem-
painvapaan käyttämisestä on ilmoitettava työnantajalla tietyssä määräajassa.
Lisäksi vapailta palaava työntekijä on suojassa syrjinnältä ja hänelle vanhem-
painvapaan alkuun mennessä kertyneet tai kertymässä olevat edut on säilytet-
tävä sellaisinaan vanhempainvapaan loppuun saakka. Vanhempainvapaille
jäävää työntekijää ei saa kohdella syrjivästi tai irtisanoa vanhempainvapaan
vuoksi. Työnantajien on harkittava vanhempainvapaalta palaavien työntekijöi-
den pyyntöön saada muutoksia työaikaansa tai työmuotoonsa tietyksi ajaksi.
Tämä direktiivi on astunut voimaan kaikissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa
viimeistään 8.10.2012. Se on jatkoa 1995 tehdylle puitesopimukselle. (Euroo-
pan unioni 2015.)

4 SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS

Opinnäytetyöni on kartoittava ja selvittävä kirjallisuusanalyysi isien muuttuneesta roolista perheen terveyden edistämisessä. Lähestyn tutkimusongelmia kvalitatiivisesta näkökulmasta. Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen ja se, että todellisuus on moninainen ja suhteet asioiden välillä voivat olla monensuuntaisia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 132–139, 160–164.)

Systemaattista kirjallisuuskatsausta aloitettaessa ensimmäisenä tehdään tutkimussuunnitelma, jossa määritellään juuri ne ongelmat, joihin katsauksella pyritään saamaan vastaukset.

Suunnitelma ohjaa katsauksen tekoa joka vaiheessa. Se auttaa rajaamaan tutkimusongelmat riittävän tarkoiksi, jotta kirjallisuutta ja tutkimuksia saadaan huomioitua kattavasti (Pudas-Tähkä & Axelin 2007,46.)

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mikä on miehen rooli perheessä?
2. Millä tavalla mies voi roolissaan vaikuttaa perheen terveyteen?
3. Mikä merkitys perhemuodolla on miehen rooliin perheen terveyden edistäjänä?
4. Miten miesten roolit perheen terveyden edistäjinä eroavat Euroopan unionin sisällä?

4.1 Aineiston kerääminen ja valinta

Aineistoa tulee hakea monipuolisesti useista lähteistä, sähköisesti ja käsin. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa pyritään välttämään julkaisuharhaa ja tämän vuoksi pitäisi etsiä myös julkaisemattomia lähteitä (Kääriäinen & Lahtinen 2006). Julkaisemattomien lähteiden etsimisessä on kuitenkin haasteensa; mistä tiedot löytää, onko kyseessä luotettavaa tietoa, onko tutkimus käynyt läpi vertaisarvioinnin, onko se tieteellisesti validi? Tiedon haulle on laadittava strategia ja tässä on hyvä käyttää apuna tiedonhaun ammattilaista (Pudas-Tähkä & Axelin 2007,49). Lisäksi on huomioitava, että samasta tutkimuksesta voidaan kirjoittaa useita julkaisuja eri näkökannoista. Myös julkaisun kieli vaikuttaa hakuprosessin tuloksiin. Hakuprosessissa on pyrittävä välttämään kieliharhaa eli sitä, että hakuja rajatessa vain tiettyihin kieliin voi ulkopuolelle jäädä relevantteja alkuperäistutkimuksia. Tässä opinnäytetyössä aineistolla tarkoitetaan aikaisempia vähintään lisensiaattitasoisia tutkimuksia.

Tehtäessä manuaalista hakua kirjataan ylös, mistä lehdistä haku on suoritettu. Tietokannoista kirjataan ylös hakusanat, valinnat jokaiselle erikseen, löytyneet tiedostot, koehakujen lukumäärä ja varsinaisen haun päivämäärä. Tulokset taulukoidaan.

Tutkimussuunnitelmassa määritellään tutkimusten valinta- ja sisäänottokriteerit selkeästi ja tarkasti. Nämä ohjaavat aineiston valintaa ja siksi on tärkeitä, että ne on valittu huolella ja tarkoituksenmukaisesti. Kriteerejä käyttämällä voidaan ehkäistä systemaattisia virheitä (Pudas-Tähkä & Axelin, 48). Löydetty tutkimukset alistetaan portaittaiselle arvioinnille, jotta saadaan valituksi juuri ne työt, jotka täyttävät valintakriteerit.

Portaittainen arviointi tarkoittaa, että ensin tarkastellaan hauissa saatuja alkuperäistutkimuksia otsikoiden avulla ja hyväksytään ne, jotka vastaavat sisäänottokriteereitä. Mikäli pelkän otsikon avulla ei voida päätellä tutkimuksen soveltuvuutta kirjallisuuskatsaukseen, voidaan valinta tehdä abstraktin tai koko tutkimuksen perusteella. Jokaisessa vaiheessa hyväksytyt ja hylätyt alkuperäistutkimukset taulukoidaan ja taulukkoon kirjataan perustelut hylkäämiselle. (Kääriäinen & Lahtinen 2006, 41.)

Tässä opinnäytetyössä alkuperäistutkimusten valintakriteerit olivat seuraavat:

1. Otsikosta tai tiivistelmästä tulee käydä ilmi tutkimuksen käsittelevän isyyden vaikutusta perheen terveyteen.
2. Tutkimusten ilmestymisaika rajattiin vuosiin 2009 – 2016
3. Tutkimus on suomen- tai englanninkielinen väitöskirja, lisensoitustyö tai tieteellinen alkuperäistutkimus, joka on kokonaisuudessaan saatavilla
4. Kohderyhmänä ovat isät, joilla on alaikäisiä lapsia Suomessa tai muussa EU-maassa
5. Sama tutkimus otetaan mukaan vain kerran
6. Tutkimus käsittelee opinnäytetyön kannalta olennaista aihetta

Kirjallisuuskatsaukseen valittavien tutkimusten on läpäistävä tarkat valintakriteerit. Ensimmäinen kriteeri määritteli, että otsikon tai tiivistelmän on jollakin tasolla käsiteltävä isyyttä ja sen vaikutusta perheen terveyteen. Tiivistelmän jälkeen on luettu koko teksti, mikäli ei ole ollut varmaa, soveltuuko tutkimus kirjallisuuskatsauksen aineistoksi. Tutkimusten ilmestymisaika on myös toiminut sisäänottokriteerinä, sillä kirjallisuuskatsaukseen on haluttu valita vain tutkimukset, jotka on tehty vuosina 2009–2016. Sisäänottokriteeriksi valittiin

myös työn laatu. Katsaukseen valittujen tutkimusten tulee olla väitöskirjoja, lissensiaattitöitä tai vertaisarvioituja tieteellisiä alkuperäisjulkaisuja mahdollisimman korkealaatuisen ja luotettavan tiedon saamiseksi. Haku rajattiin suomen- ja englanninkielisiin tutkimuksiin.

Syksyllä 2015 suoritettiin useita koehakuja hakusanojen määrittämiseksi sähköistä tiedonhakua varten. Hakusanojen valinnassa pohjan luo teoria, mutta koehakuja on suoritettava, jotta voidaan varmistua mahdollisimman monipuolisesta hakutuloksesta. Myös sisäänottokriteereitä on hyvä testata (Stolt & Routasalo 2007, 59). Varsinainen tiedonhaku tehtiin helmikuussa 2016.

Kaakkuri-Finnasta etsittiin sopivaa materiaalia hakusanoilla isä, perhe, terveyskäyttäytyminen, laps*, terveellinen ravinto, liikunta, vanhemmuus. Tietokantahaussa löytyneet hakutulokset käytiin aluksi läpi otsikon, sitten tiivistelmän ja koko tekstin perusteella. Kaksoiskappaleet rajattiin pois. Hakutuloksia saatiin 66, joista 8 lopulta valittiin tarkasteltaviksi niiden täytettyä sisäänottokriteerit (taulukko 1). Kansainvälisestä Ebsco-tietokannasta (CINAHL, Academic Search Elite) haku suoritettiin MeSH-termeillä father*, family support or health behaviour, children, healthy nutrition, physical activity. Myös kansainvälisessä haussa tehtiin useita koehakuja. Kansainvälisessä haussa käytettiin samaa poissulkumenetelmää kuin Kaakkuri-Finna-haussa. Hakutuloksia saatiin 435, joista 5 valittiin tarkasteltavaksi (taulukko 1).

Taulukko 1. Tietokantahakujen tulokset.

hakusanat	tietokanta	Hakutulokset	otsikon perusteella hylätyt	tiivistelmän perusteella hylätyt	koko tekstin perusteella hylätyt	tutkimuksia yhteensä
isä, perhe, terveyskäyttäytyminen, laps*, terveellinen ravinto, liikunta, vanhemmuus	Kaakkuri-Finna	66	42	14	2	8
father*, family support or health behaviour, children, healthy nutrition, physical activity	Ebsco (CINAHL, Academic Search Elite)	435	363	57	10	5

Lisäksi väitöskirjoja haettiin manuaalisesti Jyväskylän, Kuopion, Turun, Tampereen ja Oulun yliopistojen julkaisuarkistoista. Julkaisuarkistot käytiin läpi vuodesta 2009 vuoteen 2016 pääpainon ollessa hoitotieteiden väitöskirjoissa. Myös sosiologian, psykologian, terveystieteiden, kasvatustieteen ja sukupuolentutkimuksen väitöskirjojen julkaisulistoja käytiin läpi. Tarkoituksena oli löytää mahdollisesti aikaisemmissa hauissa löytymättä jääneet, aiheeseen soveltavat väitöskirjat. Tässä haussa hakutuloksia saatiin 28 kappaletta, joista 5 valittiin lopulta tarkasteltavaksi niiden täytettyä sisäänottokriteerit (taulukko 2).

Taulukko 2. Manuaalinen haku yliopistojen julkaisuarkistoista

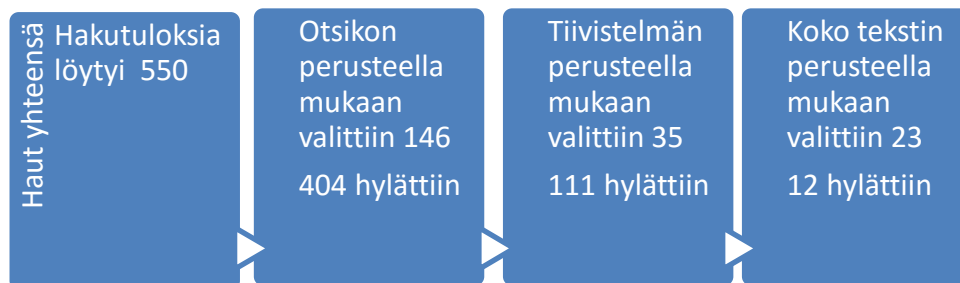
Yliopisto	hakutulokset	kaksoistuloksen perusteella hylätyt	tiivistelmän perusteella hylätyt	koko tekstin perusteella hylätyt	tutkimuksia yhteensä
Tampereen yliopisto	11	4	5	1	1
Oulun yliopisto	0	0	0	0	0
Turun yliopisto	1	0	0	0	1
Kuopion (Itä-Suomen) yliopisto	4	2	2	0	0
Jyväskylän yliopisto	12	1	8	0	3

Kirjallisuuskatsaukseen kuuluu olennaisena osana myös artikkelien haku käsin. Tämä haku tehtiin julkaisuihin Scandinavian Journal of Caring Science, Tutkiva Hoitotyö, Hoitotiede, Sosiologia ja Psykologia. Otsikon perusteella mukaan valittiin 21 artikkelia, joista sisäänottokriteerit täytti 5 ja ne valittiin tarkasteltaviksi (taulukko 3).

Taulukko 3. Manuaalinen haku soveltuvista julkaisuista

Lehti	Julkaisuvuodet	Artikkelit yhteensä	Hylätyt artikkelit	Hyväksytyt artikkelit
Scandinavian Journal of Caring Science	2009–2015	7	5	2
Tutkiva Hoitotyö	2009–2015	0	0	0
Hoitotiede	2009–2015	8	6	2
Sosiologia	2009–2015	3	0	0
Psykologia	2009–2015	2	1	1

Hakutuloksia saatiin siis yhteensä 550 kappaletta. Näistä sisäänottokriteerien avulla mukaan valittiin 23 tutkimusta (kuva 3).

Kuva 3. Hakutulokset yhteensä.

4.2 Aineiston luotettavuus

Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa alkuperäistutkimusten laadun arviointi on tärkeää, sillä se lisää katsauksen luotettavuutta. Laadun arvioinnin yhteydessä tuotetaan suosituksia jatkotutkimuksille ja ohjataan tulosten tulkittaa. Peruskriteerit laadulle määritellään jo tutkimussuunnitelmaa tehdessä. Kirjallisuuskatsaukseen valittujen tutkimusten minimilaatutaso määritetään sisäänottokriteerien valinnan yhteydessä. Kriteereitä voidaan kuitenkin vielä tarkentaa ennen alkuperäistutkimusten valintaa. Tutkimusten laatueroilla voidaan ainakin osittain selittää myös tutkimustulosten laatueroja. Alkuperäistutkimusten laadun arviointiin tarvitaan yleensä vähintään 2 arvioijaa. (Johansson ym. 2007, 101–102 ; Kääriäinen & Lahtinen 2006, 42.)

Tutkimustyyppit voidaan luokitella niiden painoarvon mukaan. Taulukossa 4 on esitetty erilaiset tutkimustyyppit niiden painoarvon mukaisessa järjestyksessä. (Metsämuuronen 2000, 26.)

Taulukko 4. Tutkimustyyppit painoarvon mukaisessa järjestyksessä (Metsämuuronen 2000,26)

1. Suuret satunnaistetut ja kontrolloidut kokeet
2. Pienet satunnaistetut ja kontrolloidut kokeet
3. Ei-satunnaistetut tutkimukset, joissa kontrolliryhmä
4. Ei-satunnaistetut tutkimukset, joissa historiallinen kontrolliryhmä
5. Kohorttitutkimus
6. Tapaus-kontrollitutkimus
7. Poikittaistutkimus (cross-sectional study)
8. Rekisteritutkimus
9. Sarja tapauksia (series of consecutive cases)
10. Yksittäinen tapaustudkimus

Tässä kirjallisuuskatsauksessa useat tutkimukset olivat väitöskirjoja (13 kpl), joita Metsämuuronen pitää luotettavina tiedon lähteinä, vaikka ne yksittäisiä tapaustudkimuksia ovatkin. Väitöskirjaprosessissa työlle asetetaan tohtorintasoisia tarkastajia, jotka etsivät väitöskirjassa mahdollisesti olevat heikkoudet ja puutteet, mitkä voisivat estää sitä olemasta akateeminen tutkimus (Metsämuuronen 2000, 18–19). Yksi tutkimus on verrattain suuri satunnaistettu ja kontrolloitu tutkimus, yksi on kohorttitutkimus, 3 rekisteritutkimuksia, 1 ei-satunnaistettu tutkimus kontrolliryhmällä sekä 17 tutkimuksista on yksittäisiä tapaustudkimuksia.

4.3 Aineiston analysointi

Sisällönanalyysin avulla voi analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysi voi olla aineistolähtöistä eli induktiivista tai teorialähtöistä eli deduktiivista. Induktiivinen analyysi on kolmivaiheinen ja käsittelee aineiston redusoinnin (pelkistäminen), klusteroinnin (ryhmittely) ja abstrahoinnin (teoreettisten käsitteiden luominen). Tässä työssä käytettiin teorialähtöistä sisällönanalyysia tutkimusmateriaalin analysoinnissa. Deduktiivista sisällönanalyysia ohjaa teema, käsitekartta tai malli, joka perustuu aikaisem-

paan tietoon. Teorialähtöisen sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on analyysirungon muodostus. Analyysiyksikön valintaa ohjaa tutkimusongelma tai aineiston laatu. Analyysiyksiköksi voi valita esimerkiksi sanan, sanayhdistelmän, lauseen tai ajatuskokonaisuuden. Kun analyysiyksikkö on valittu, luodaan aineiston analysoinnille perusteet lukemalla aineisto useita kertoja. Tämän jälkeen voidaan muodostaa analyysirunko, johon sisällöllisesti kuuluvat asiat voidaan aineistosta poimia. Analyysirunko voi olla strukturoitu tai väljä, jolloin sen sisälle muodostetaan aineistosta kategorioita induktiivisen sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti. Todellinen kirjallisuuskatsauksen tulos muodostuu vasta sitten, kun lähteiden valossa saatujen ryhmien sisällä tarkastellaan, minäkalaisia kuvauksia kyseessä olevista aiheista aineistossa esitetään. Sisällönanalyysillä saadut ryhmät ovat apukeino tarkastella tutkimuksissa olevaa tietoa tiivistetysti. (Tuomi & Sarajarvi 2013, 108–113, 123–124).

Työn teoriaosaa apuna käyttäen määritellään analyysiyksiköt tutkimuskysymysten pohjalta kysymyksittäin. Analyysiyksiköiksi valikoituivat miehen rooli, terveysvaikutukset perheeseen, perherakenteet ja terveyskulttuuri. Analyysirunkoon on kerätty analyysiyksiköiden mukaisesti tiedot aineistosta (taulukko 5).

Taulukko 5. Analyysirunko

Artikkeli, tekijät, vuosi, maa	Tutkimuksen laatu, aineistonkeruu, osallistujamäärä	Kohderyhmä/ perhemuoto	Isän rooli	Terveys
Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo: yhdessäoloa, isänä toimimiseen liittyvää stressiä ja isän tyytyväisyyttä parisuhteessa kuvaavan rakenneyhtälömallin kehittäminen ja arviointi Halme Nina, 2009, Suomi (väitöskirja)	Kaksivaiheinen tutkimus (tehty vuosina 2001 ja 2003): 1.osa: isän ja lapsen yhdessäolon arviointi sekä mittarin kehittäminen ja testaaminen, osallistujia 263 2.osa strukturoidut kyselylomakkeet, joilla kerätiin tietoa isyyteen liittyvästä stressistä, parisuhdetyytyväisyydestä ja taustatekijöistä suhteessa lapsen kanssa toimimiseen, osallistujia 821	Kohderyhmässä 3 –6-vuotiaiden isät. Mukana lähijä etä-isiä.	*Yhdessäolossa painottui fyysinen yhdessä tekeminen *¼ isistä toivoi voivansa olla lastensa kanssa enemmän *huoli omasta vanhemmuudesta aiheutti stressiä *parisuhdeongelmia *alkoholin määrä	*fyysinen aktiivisuus *aikaa lapsille *vahva vanhemmuus *stressin hallinta *parisuhde ja alkoholi
Määräaikainen työ, vakituinen vanhemmuus: sukupuolistuneet työurat, perheellistyminen ja vanhempien hoivaratkaisut Närvi Johanna, 2014, Suomi (väitöskirja)	Miesten ja naisten perheellistyminen sekä hoiva- ja työmarkkinavalinnat sukupuoli ja määräaikaiset työsuhteet huomioiden. Elämänkerralliset teemahaastattelut, 16 äitiä ja 13 isää	Tutkittavat Stakesin vanhempainvapaa-tutkimuksesta vuodelta 2001 ja 2006. Vanhemmat, joilla on vähintään 1 alle 11v.lapsi. Ei tietoa työsuhteesta tai parisuhteesta.	*Isän vastuu perheen elättämisestä korostuu, kun äidillä vain määräaikaisia töitä. *Toisaalta määräaikaisessa työssä olevan isän stressi perheen toimeentulosta merkittävä. *isän oma epävarma työtilanne saattoi mahdollistaa myös koti-isyiden **"uusi isyys"	*perheen elättäjä, jolla on vastuu taloudellisesta toimeentulosta *koti-isä, joka hoitaa kodin ja perheen sekä tukee äidin työuraa *isän omat valinnat koskien omaa isyyttään ja sen toteuttamista
Prenatal representations predicting parent-child relationship in transition to parenthood: risk and family dynamics considerations	3 erillistä pitkittäistutkimusaineistoa: 1.Toinen/kolmas raskauskolmannes, 745 pariskuntaa 2.varhainen vauvaikä, 59 äitiä ja vauvat 3.myöhäisempi vauvaikä, 51 päihderiippuvaista äitiä vauvoineen	Lasta odottavia pariskuntia (osa lapsettomuushoitojen jälkeen), yksinhuoltajia	*Isät suuntautuvat vastuissaan enemmän kodin ulkopuolelle *positiiviset odotukset vanhemmuudesta vähensivät stressiä *isillä tunteiden ja epävarmuuden hallinta voi olla vaikeampaa kuin äideillä *isät voivat olla herkempiä reagoimaan vaikeuksiin vauvan kanssa	*elättäjä *isä tukee äitiä, mutta tarvitsee myös itse tukea

Flykt Marjo, 2014, Suomi (väitöskirja)			*lapsettomuushoidot vaikuttivat positiivisesti isän odotuksiin *ongelmat avioliitossa, synnytyksessä tai lapsen odotuksessa voivat vaikuttaa isän odotuksiin	
Sopivasti työtä ja vapaa-aikaa? : Tutkimuksia ajankäytöstä eri elämäntilanteissa Ylikännö Minna, 2011, Suomi (väitöskirja)	Aineistona käytetään Suomen Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen ajankäyttöaineistoja vuosilta 1979, 1987–1988 ja 1999–2000 sekä European Social Survey -kyselyaineistoa vuodelta 2006. Perustuu haastattelu- ja päiväkirjamerkintöihin. Aineisto käsittää lähes 40000 päivää.	Suomalaiset ja ESS-osi-ossa myös Ruotsi, Norja ja Tanska	*miehet osallistuvat kotitöihin aiempaa enemmän, mutta naiset ovat yhä päävastuussa kodista ja lapsista *vapaa-aikaa entistä vähemmän *Isät käyttävät enemmän aikaa lastenhoitoon, mutta myös töihin *tanskalaiset tyytyväisimpiä työn ja muuten elämän osa-alueiden yhdistämiseen, vähiten tyytyväisiä ollaan Ruotsissa.	*työ korostunut *aikaa myös lapsille *Tanska nousi lyhyemmällä työviikoillaan ja korkeammalla palkkatasollaan arvioinnissa korkeimmalle
Toward a home-school health partnership Sormunen Marjorita, 2012, Suomi (väitöskirja)	Osallistava toimintatutkimus, monimenetelmällinen lähestymistapa 4 peruskoulua, joista kontrolli- ja tutkimusryhmiksi koko ikäluokka (5-6lk) sekä vanhemmat ja opettajat. Mukana oppilaita 173+182, vanhempia 348+358, opettajia 5+6, sekä 2 terveydenhoitajaa, terveystiedon opettajaa ja rehtoria	Koululaisten perheet	*Koulun ja kodin yhteistyö puutteellista ja yksisuuntaista *arkipäivän kasvatust asiat kodin vastuulla, muut yhteisiä *Lasten opettajalle helppo puhua *isät kuitenkin saivat äitejä vähemmän informaatiota lasten koulunkäynnistä, kotitehtävistä tai kokeista *isän rooli koulumaailmassa on epäselvä ja pienempi äitiin verrattuna	*isät osallistuvat koulun ulkopuoliseen toimintaan, kuten lasten harrastuksiin *perinteinen sukupuolijako *äiti saattaa haluta jättää isän ulkopuolelle
Trends and explanations for socioeconomic differences in physical activity Mäkinen Tomi, 2010, Suomi (väitöskirja)	Tutkimus hyödynsi seuraavia aineistoja: Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys 1978–2002 (N=96 105), Kansallinen FINRISKI-tutkimus ja sen liikunta-alaosio (N= 9 179) sekä Terveys 2000- tutkimus (N=8 028)	Suomalaiset	*Sosioekonomisen aseman merkitys *Vanhempien sosioekonominen asema teini-iässä saattaa vaikuttaa fyysiseen aktiivisuuteen aikuisuudessa *vanhempien fyysinen aktiivisuus saattaa ennustaa lasten aktiivisuutta	*korostaa työtä ja hyvää sosioekonomista asemaa =isän rooli elättäjänä ja mahdollistajana *isä liikunnan lisääjänä

<p>Ydinperheen politiikka</p> <p>Yesilova Katja, 2009, Suomi (väitöskirja)</p>	<p>Aineistona 1960–1992 julkaistut hallintodokumentit, seminaariraportit, muistiot ja mietinnöt, 1950-luvulla painetut kiintymyssuhdetta ja mentaalihygieniaa käsittelevät lähteet. Lisäksi toissijaisia lähteitä.</p>	<p>Sosiaalihal- linnon ja sen vaikutuspii- rissä toimi- vien järjestö- jen perhe- kasvatus- rationaliteetti</p>	<p>*isän rooli perheessä toissijainen suhteessa lapseen, väiillinen vaikutus äidin kautta *isä kurinpitäjä *isädeprivaatio</p>	<p>*isä äiti-lapsisuhteen vaalijana *isä yhteiskunnan tavoille saattajana *poissaoleva isä vaikea asia erityisesti 3-6v.pojille</p>
<p>Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus</p> <p>Mykkänen Johanna, 2010, Suomi (väitöskirja)</p>	<p>Aineistona haastattelut 27 eri-ikäiseltä esikoislapsen isältä</p>	<p>Pienten lasten lähi- ja etäisät.</p>	<p>*isän toimijuus lastenhankinnassa *työn merkityksen muutos *vastuun nautinto *sitoutunut isyys *tunteet</p>	<p>*sopeutuminen *identiteetin muutos *rajoittava velvollisuus-ajatus *isä huolenpitäjänä ja hoivajana *miehen fyysinen ja psyykinen hyvinvointi lisääntyy *lapsen läheisyyden merkitys isän hyvinvoinnille</p>
<p>Benefits of video home training on families' health and interaction: evaluation based on follow-up visits A Häggman-Laitila et al. Video home training on families' health and interaction.</p> <p>Häggman-Laitila, Arja Seppänen, Raija Vehviläinen-Julkunen, Katri Pietilä, Anna-Maija 2010, Suomi</p>	<p>Kuvaileva kvalitatiivinen palvelujen arviointi</p> <p>Tutkimukseen osallistui 15 perhettä, joissa yhteensä 66 jäsentä Materiaali koostui videoista ja perheille tehdyistä palvelusuunnitelmista. Analysoinnissa käytettiin laadullista sisällönanalyysia ja kuvien ja videoiden analysointia.</p>	<p>Otos perheistä, jotka osallistuivat Lapsiperheprojektiin</p>	<p>*vanhempien välinen suhde vahvistui *vanhemmuus vahvistui *lastenhoito ja lasten käsittely helpottui *parannukset perheen terveydessä *perheen vuorovaikutus parani</p>	<p>*Palautteen antaminen (isä->äiti) *luottamus omiin kykyihin *vastuiden jakaminen *nauttiminen perheestä *isän rooli hallussa *miesten tuki antoi vaimoille voimia *uudet käsittelytavat *eettisyys *alkoholi väheni *päivärytmi, rauhoittuminen *uudet ongelmanratkaisutavat *positiivinen palaute lapsille *yhteenkuuluvuuden tunne *lapsilta positiivista palautetta vanhemmille</p>

<p>Increasing support for breastfeeding: what can Children's Centres do?</p> <p>Louise Condon and Jenny Ingram, 2011, UK</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena on kehittää menetelmä rintaruokinnan promoimiseksi ja tukemiseksi lasten keskuksissa, henkilökunnan kouluttaminen ja vanhempien kuunteleminen. 10 fokusryhmätapaamista 2008–2009</p>	<p>Lasten keskustusten asiakasperheet</p>	<p>*äidit kaipaavat isien tukea *miestyöntekijöiden osana tukea isää ja kannustaa perheitä rintaruokintaan</p>	<p>*tuen antaminen ja vastaanottaminen *rintaruokinnan positiiviset vaikutukset lapselle</p>
<p>Keeping the family together and bonding: a father's role in a perinatal mental health unit</p> <p>Jennifer Marrs, Jill Cossar and Anna Wroblewska, 2014, UK</p>	<p>Tutkimuksessa tutkitaan isän rooleja ja suhteita puolison ja lapsen joutuessa hoitoon äiti-vauva-mielenterveysyksikköön.</p> <p>Käytössä grounded theory -metodologia, tutkimukseen osallistui 8 isää.</p>	<p>Isät, joiden puolisoilla mielenterveysongelmia</p>	<p>*perhesuhteiden luominen ja ylläpitäminen isistä vaikeaa *isillä huoli suhteen luomisesta vauvan kanssa, mutta asettivat äiti-lapsi-suhteen oman suhteensa edelle *parisuhteet koetuksella ja isät turvautuivat perheenjäsenten tukeen *isät olivat ahdistuneita puolisonsa sairaudesta ja helpottuivat heidän päästessään hoitoon *isät epävarmoja hoidosta ja diagnostista ja toivoivat parempaa keskusteluyhteyttä ammattilaisten kanssa</p>	<p>*äidin tukeminen *äiti-lapsi-suhde *isien jaksaminen *isä-lapsi-suhde *tuki henkilökunnalta</p>
<p>Openness and avoidance – a longitudinal study of fathers of children with intellectual disability</p> <p>P.K. Boström & M. Broberg, 2014, Sweden</p>	<p>Pitkittäistutkimus isien kokemuksista älyllisesti heikomman tai kehityksessään viivästyneen lapsen vanhemmuudesta</p> <p>Tutkimukseen osallistui 7 ruotsalaista isää, joilla lapsi älyllisesti heikompi tai omasi kehitysviivästymän. Puoli-strukturoidut haastattelut 2005–2010, jotka tulkittiin fenomenologisella analyysillä</p>	<p>Isät, joilla lapsi älyllisesti heikompi tai omasi kehitysviivästymän.</p>	<p>*keskeytynyt polku *hyvä isä *isän selviäminen odottamattomasta *tuki isille heidän lähtökohtansa huomioiden</p>	<p>*tuki lapselle *oma jaksaminen</p>
<p>The Family Startup Program: study protocol for a randomized controlled trial of a universal group-based parenting support program</p>	<p>Osallistujia tulee olemaan noin 2500 raskaana olevaa naista ja heidän puolisonsa. Perheet värvätään mukaan tutkimukseen heidän osallistessaan normaaleihin raskausajan tutkimuksiin Aarhuusin yliopistollisessa sairaalassa.</p>	<p>Kohdealueen raskaana olevat naiset ja heidän puolisonsa</p>	<p>*perheen talous, isyysloma, kommunikaatio, imetys, verkostoituminen, hammashoito, lapsen signaalien ymmärtäminen, lasten kasvatus ja kuri, kodin turvallisuus *vanhempien voimauttaminen *isien osallisuuden vahvistaminen</p>	<p>*perheet saavat pitkäaikaisen suhteen terveydenhuollon henkilölle *perheet tutustuvat tarjolla oleviin palveluihin *tämän odotetaan lisäävän terveyspalveluiden käyttöä ja lisäävän resurssien saatavuutta</p>

Tea Trillingsgaard, Rikke Damkjær Maimburg and Marianne Simonsen, 2015, Denmark	Interventio koostuu 12 ryhmäohjaus sessiosta raskaudesta aina lapsen 15 kuukauden ikään asti. Tutkimus on käynnissä tällä hetkellä.			* perimmäisenä tavoitteena on parantaa lasten oloja
Isien ja tyttärien kertomuksia yksinhuoltaja-perheestä Tuovinen Paula, 2014, Suomi (väitöskirja)	Tutkimusmateriaalina kahden tytär-ryhmän kirjoittamat kirjeet sekä yksinhuoltajaisien haastattelut. Aineisto on analysoitu temaattisesti ja narratiivisesti.	Yksinhuoltajaisät ja heidän tyttärensä	*isytyteen sitoutuminen tytärten kertomana *isyys miesten kokemana *isä pystyy turvaamaan onnellisen lapsuuden *isä pitää emotionaalista etäisyyttä *lasten toimijuus *taloudellinen vastuu	*isä tukee erityisesti tytärten oma-aloitteisuutta ja käytännöllisyyttä **"vastuun nautinto"
Responsible fatherhood: a narrative approach Eerola Petteri, 2015, Suomi (väitöskirja)	Narratiivisia haastatteluja yhteensä 66 kpl, 44 isältä kolmen ensimmäisen isävuoden ajalta. Pyrkimyksenä selvittää miten vastuullinen isyys ymmärretään ja miten vastuut jakautuvat sukupuolen mukaan isien haastatteluissa.	Esikoisten isät	*Isien kokonaisvaltainen osallistuminen lapsesta huolehtimiseen *perinteiset isän tehtävät kuten elättäminen nähtiin jaettuina vastuina *hoivaaminen ja huolenpito nähdään myös isyyteen kuuluvina	*tunteiden näyttäminen *huolenpito *pehmeän isän malli
Vanhempien työ, työn siirräntä kotiin ja lasten hyvinvointi: kohtaamisia tuulikaapissa Vasikkaniemi Tuija, 2013, Suomi (väitöskirja)	Tutkimuksessa mukana 223 kolmasluokkalaista lasta, 336 vanhempaa (185 äitiä ja 151 isää), Etelä-Pohjanmaa, Keski-Suomi, Pirkanmaa, kevät 2009. Lapsia haastateltiin, vanhemmat täyttivät kyselylomakkeen. Tarkoituksena oli selvittää lasten kokemuksia vanhempien työssäkäymisestä, miten työ vaikuttaa lasten sosioemotionaaliseen hyvinvointiin sekä kasvatus- ja vuorovaikutustilanteisiin vanhempien arvioimana.	Työssäkäyvien vanhempien kolmasluokkalaiset lapset. Eri perhe- muodot.	*positiivinen siirtyminen enemmistönä *isät arvioivat siirtymisen lapsia negatiivisemmin *isien kokemus onnistumisesta kasvatuksessa ja vuorovaikutuksessa kriittinen *isien läheisyys *lasten itsearvostus *lasten huolet	*tunnistaa työn tulevan osaksi perhe-aikaa *kasvatus, kommunikointi *huolien kuuntelija

<p>Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät</p> <p>Vuorenmaa Maaret, 2016, Suomi (väitöskirja)</p>	<p>Postikysely suomenkielisille alle 9-vuotiaiden vanhemmille (äidit 571, isät 384) vuonna 2009. Satunnaisotanta väestötietojärjestelmästä. Tarkoituksena arvioida vanhempien osallisuutta kartoittavan mittaria, kuvata vanhempien arviota osallisuudesta, selvittää osallisuuteen yhteydessä olevia vaikuttajia</p>	<p>Alle 9-vuotiaiden vanhemmat</p>	<p>*isät arvioivat osallisuutensa vahvaksi perheessä ja palveluiden käyttämisessä *palveluiden kehittämisessä isien osallisuus oli keskinkertaista *äidit arvioivat osallisuutensa isää vahvemmaksi</p>	<p>*huoli omasta vanhemmuudesta *malti *vastuunkanto yksin *lapsen terveys ja kehittyminen</p>
<p>Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi</p> <p>Broberg Mari, 2010, Suomi (väitöskirja)</p>	<p>Kyselylomake- ja haastatteluaineisto. Kyselylomakkeet (n=2236) kerättiin 2002 "Origins of Exclusion in Early Childhood" -projektissa. Uusperheitä on aineistossa mukana 667. Aineistossa 24 uusperheen vanhemman haastattelua. Analyysimenetelminä käytetty kuvailevia tilastollisia analyysejä, monimuuttujamenetelmiä ja sisällönanalyysi</p>	<p>uusperheet</p>	<p>*perheen voimavarat *toimiva ihmissuhdeverkosto *toimiva ja läheinen isyys *taloudellinen ja sosiaalinen tuki</p>	<p>*lapsen hyvinvointi suhteessa perheen voimavaroihin *toimiva suhde isään positiivinen voimavara, joka tukee lapsen hyvinvointia</p>
<p>Fathering in the first few months</p> <p>Jan E. Thomas , Ann-Kathrine Bonér and Ingegerd Hildingsson , 2011, Sweden</p>	<p>Pitkittäistutkimus, 1 vuosi. 3 kyselyä isille: puolison raskausviikoilla 18–19, 32–34 ja lapsen ollessa noin 2 kuukautta vanha. Kyselyihin vastasi 827 isää. Tutkimuksen tarkoituksena on hahmottaa miehen muuttumista isäksi ja kokemuksia vanhemmuuden haasteista</p>	<p>Pienten vauvojen (tulevat) isät</p>	<p>*Isyydestään huolestuneimpia olivat korkeasti koulutetut isät, esikoislasten isät ja taloudellisista vaikeuksista kärsivät isät *isien huolta lisäsi puolison tuen puute</p>	<p>*isän kokemus *isän oma hyvinvointi</p>
<p>Parental stress in early parenthood among mothers and fathers in Sweden</p> <p>Margareta Widarsson, Gabriella Engström, Andreas Rosenblad, Birgitta Kerstis, Birgitta Edlund and Pranee Lundberg, 2013, Sweden</p>	<p>Osa kohorttitutkimusta, jonka tarkoituksena on lisätä tietoa varhaisen vanhemmuuden tuen tarpeesta äideillä ja isillä. Kaksi kyselylomaketta, vastaajia ensimmäiseen 307 äitiä + 301 isää, toiseen 318 äitiä + 311 isää, sekä 283 pariskuntaa, jotka vastasivat molempiin kyselyihin</p>	<p>Vastasyntyneiden vauvojen vanhemmat</p>	<p>*äidit kokevat enemmän stressiä kuin isät *roolin rajoitukset *sosiaalinen eristäytyminen</p>	<p>*isä ei saa jäädä huomiotta *stressi saattaa olla isälle vahingollisempaa</p>

<p>Pienten lasten vanhempien liikuntamotivaatioon vaikuttavat tekijät</p> <p>Korkiakangas Eveliina, Keinänen-Kiukaan-niemi Sirkka, Laitinen Jaana ja Taanila Anja, 2010, Suomi</p>	<p>Kyselytutkimus suljetusta internetyhteisöstä, vastaajia 29 naista ja 8 miestä.</p> <p>Sisällönanalyysi</p>	<p>Pienten lasten vanhemmat eri sosioekonomisista ryhmistä</p>	<p>*liikkumista rajoitti perhe-elämä, lapset ja ajanpuute *puolison kannustus ja tuki lisäsi liikuntaa *isät ohjasivat esimerkillään perhettä liikumaan</p>	<p>*terveyshyödyt *lasten suurempi fyysinen aktiivisuus *väsymys estää liikkumasta *liikuntaohjaus kohdistettava koko perheelle</p>
<p>Puolivuotiaiden lasten isien neuvolan terveydenhoitajalta saamat ohjeet ja tuki</p> <p>Vuorenmaa Maaret, Tarkka Marja-Terttu, Salonen Anne, Anna Liisa Aho, Åstedt-Kurki Päivi, 2011, Suomi</p>	<p>Tutkimus kuului ”Urbaani vanhemmuus – vauvaperheille suunnattujen interventioiden vaikuttavuuden arviointi” –hankkeeseen.</p> <p>Aineistona seuranta-aineisto, joka kerättiin 2007–2008 isiltä (N=220) lapsen ollessa puolivuotias. Tilastollinen analysointi.</p>	<p>Puolivuotiaiden vauvojen isät</p>	<p>*isän sosioekonominen asema vaikuttaa siihen, millaista tukea isät kaipaavat *neuvolasta ohjeita vain aktiivisille isille *isät kaipaavat rohkaisua ja kannustusta</p>	<p>*isän kokemukset vanhemmuudesta saattavat heijastua vanhemmuuteen sitoutumiseen *ammattihenkilön tuki tärkeää perheen hyvinvoinnille</p>
<p>Vanhemman lapsensa kanssa viettämisen ajan yhteys lapsen koulutaitoihin ensimmäisellä luokalla</p> <p>Kärmeniemi Sanna ja Aunola Kaisa, 2014, Suomi</p>	<p>Lasten haastattelut, koulutaitoarviointi, vanhempien kyselylomake ja strukturoitu päiväkirja syksyllä ja keväällä</p> <p>Ensimmäisen luokan oppilaita 152, äitejä 152, isiä 118</p>	<p>Ensimmäisen luokan oppilaat vanhempien</p>	<p>*äidit lasten kanssa 15–18 minuuttia päivässä lukien tai auttaen kotitehtävissä, isät 9–10 minuuttia *korkeammin koulutetut viettivät vähemmän aikaa lastensa kanssa kuin vähän koulutetut vanhemmat</p>	<p>*isä leikkii ja pelaa *ajankäytön mukauttaminen lapsen tarpeiden mukaan *isät auttavat kotitehtävissä ja lukemisessa silloin kun niiden harjoittelu on lapselle erityisen tärkeää</p>

5 TUTKIMUSTULOKSET

Miehen roolit olivat kirjallisuuskatsauksessa monenlaiset. Hänet nähtiin perheen fyysisen aktiivisuuden lisääjänä, joka vastasi päivittäisestä liikunnasta ja kannusti esimerkillään muuta perhettä liikkumaan. Yhdessäolossa painottui fyysinen yhdessä tekeminen. Isällä on aikaa lapsille ja hän käyttää vapaa-aikansa lasten kanssa leikkimiseen ja pelaamiseen. (Halme 2009, 75–87; Sormunen 2012, 39–41; Mäkinen 2010, 60–61; Korhokangas ym. 2010 5–11; Kärmeniemi ym. 2014, 142–146.)

Elättäjän perinteissä roolissa isä nähtiin niin ikään usein. Erityisesti perheen äidin ollessa vanhempainvapaalla, määräaikaissa työsuhteissa tai työttömänä oli isä vastuussa perheen taloudesta. Kun isä itse oli määräaikaissa työsuhteessa, kasvoi hänen stressinsä perheen elättämisen vastuun painaessa. Miehet herkästi myös kokivat elättäjän roolin langenneen heille automaattisesti. Perinteisestä miehen roolista poiketen uudet isät näkevät elättäjän roolin jaettuna molempien vanhempien kesken. Isät saattavat myös oman työtilanteensa niin sallien jäädä kotiin ja asettua tukemaan vaimon uraa. (Närvi 2014, 116–137 ; Ylikännö 2011, 61–64; Mäkinen 2010, 61; Tuovinen 2014, 89–91; Eerola 2015, 47–48.)

Äidin hoitaessa kodin ja lapset, isät suuntautuvat enemmän kodin ulkopuolelle. Heiltä odotetaan kuitenkin tukea arjessa ja vastuunottoa aivan uudella tavalla. Isän eräs tärkein tehtävä on tukea perhettä, niin äitiä kuin lapsiakin heidän toiminnassaan. Isän oma jaksaminen on myös muistettava, vaikka hän olisikin koko perheen puolesta vahva. (Närvi 2014, 136–174; Flykt 2014, 61–67; Häggman-Laitila ym. 2010, 3311–3312; Condon ym. 2011, 622; Marrs ym. 2014, 344–350; Boström 2014, 814–817; Vasikkaniemi 2013, 81–84; Broberg 2010, 148, 154–162.)

Isä voi toimia äiti-lapsisuhteen vaalijana ja tukea näin äidin vanhemmuutta hänen sitä erityisesti tarvitessa. Katsauksen tuloksissa kaivattiin isältä apua äidin imetyksen onnistumisessa. Isät toimivat erityisesti äidin sairastuessa lapsen ollessa pieni epäitsekäästi ja asettavat äidin ja lapsen symbioottisen suhteen isä-lapsi-suhteen edelle. (Condon 2011, 621; Marrs 2014, 350.)

Perinteisesti mies on nähty perheen päänä, joka on huolehtinut lasten kasvatuksesta ja varmistanut, että lapset ovat oppineet yhteiskunnan tavoille. (Yesilova 2009, 155; Eerola 2015, 43.) Kuitenkin uusi isyys on tuonut mukanaan uudenlaista pehmeyttä isyyteen ja isä voikin olla huolenpitäjä ja hoivaaja. (Mykkänen 2010 126–127; Halme 2009, 75–87; Tuovinen 2014, 112–113; Eerola 2015, 39–42; Vuorenmaa 2016 288–291; Broberg 2010, 177,185; Kärmeniemi 2014, 145–146.)

Isät tukevat erityisesti tytärten oma-aloitteisuutta ja käytännön taitoja. Osa isistä tuntee ”vastuun nautintoa” saadessaan huolehtia perheestään ja lapsistaan itsenäisesti. Isät pystyvät tarjoamaan onnellisen lapsuuden ja he pystyvät pätevästi osallistumaan lastensa käyttämien palveluiden käyttöön. Kun isän rooli vastuun kantajana on hallussa ja isä luottaa omiin kykyihinsä, voidaan perheen vastuita myös jakaa (Häggman-Laitila ym. 2010, 3311–3312; Tuovinen 2014, 89–91, 112–113, 123–124; Vuorenmaa 2016, 288–294; Widarsson 2013, 844.)

Isät osallistuvat lasten harrastuksiin ja auttavat aina koulutöissä kun lapset sitä tarvitsevat tarjoten apua ja läheisyyttä. Poissaoleva isä saattaa olla vaikea asia erityisesti 3–6-vuotiaille pojille.(Kärmeniemi 2014, 145–146; Yesilova 2009, 155–156.)

Perheen merkitys isän omalle terveydelle ja hyvinvoinnille on havaittavissa kirjallisuuskatsauksen tuloksista. Isän toimiessa huolenpitäjänä ja hoivaajana hänen oma fyysinen ja psyykkinen hyvinvointinsa lisääntyy. Identiteetin muuttuessa saattaa isä kuitenkin ajatella vanhemmuuden rajoittavan häntä. Kun perheessä toimitaan päivärytmin mukaisesti ja osataan käyttää positiivista palautetta puolin ja toisin, vanhempien välinen suhde vahvistuu, samoin kuin vanhemmuus. Vaikka isät kantavat huolta omasta vanhemmuudestaan, lapsen kasvaessa ja kehittyessä isän varmuus kasvaa. Isän sosioekonominen asema vaikuttaa hänen kaipaamansa tuen laatuun. Tämän vuoksi onkin ehdottoman tärkeää, että myös isiä tuetaan ammattihenkilöiden toimesta. Isän terveys ja hyvinvointi (Mykkänen 2010; Häggman-Laitila ym. 2010; Vuorenmaa 2010; Vuorenmaa ym. 2011.)

Kirjallisuuskatsauksessa esiintyivät kaikki perhemuodot ydinperheestä aina yksinhuoltajaperheeseen saakka. Perhemuotojen välillä ei ollut havaittavissa eroja.

Valtaosa tutkimuksista oli suomalaisia, mutta joukkoon valikoitui myös tutkimuksia Ruotsista ja Englannista sekä parasta aikaa käynnissä oleva tanskalais tutkimus. Eroja maiden välillä ei juurikaan ollut.

6 POHDINTA

Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli löytää miesten vaikutustavat oman perheensä terveyteen. Aikarajaus 2009–2016 osoitti, että tutkimuksia on tehty runsaasti lähivuosina, mutta useimmat niistä on laadittu äidin asemaa perheessä silmällä pitäen. Isien olemusta perheen terveydestä edistäjänä on tutkittu runsaasti Yhdysvalloissa, mutta tällä kertaa tarkoitus oli saada tietoa nimenomaan Suomesta ja mahdollisista muista Eu-maista. Eu-maissa on tehty laajoja terveystutkimuksia, mutta niissäkään isän roolia ei ole erikseen tutkittu. Vanhempien osuutta ruokailutapoihin tai liikuntaan on tutkittu, mutta niistä tutkimuksista ei useinkaan saa eriteltyä äitien ja isien vaikutuksia.

6.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimuksista löytyneet miehen roolit asettuivat hyvin vanhemmuuden viitekehityksenä olleen Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän vanhemmuuden roolikartan ideaan. Vanhemmuuden roolikartta loi työtä tehdessä hyvän pohjan tekstien arvioinnille ja helpotti miesten erilaisten roolien havainnointia.

Tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

1. Mikä on miehen rooli perheessä?
2. Millä tavalla mies voi roolissaan vaikuttaa perheen terveyteen?
3. Mikä merkitys perhemuodolla on miehen rooliin perheen terveyden edistäjänä?
4. Miten miesten roolit perheen terveyden edistäjinä eroavat Euroopan unionin sisällä?

Mies voi perheessään olla lähes missä tahansa roolissa. Yleisimmin mies oli perheessä elättäjän, tukijan, liikuttajan tai huolenpitäjän ja hoivaajan rooleissa (Närvi, 2014; Halme 2009; Sormunen 2012; Korhokangas ym. 2010; Kärmeniemi ym. 2014; Ylikännö, 2011; Mäkinen, 2010; Tuovinen 2014; Eerola 2015; Flykt 2014; Häggman-Laitila ym. 2014; Condon ym. 2011; Marrs ym. 2014;

Boström 2014; Vasikkaniemi 2013; Broberg 2010). Isät suuntautuvat useammin kodin ja koulun ulkopuolelle, huolehtien perheen taloudellisesta hyvinvoinnista ja lasten harrastustoiminnasta. Miehillä on tärkeää viettää aikaa perheen ja lasten kanssa, mutta vaikka miehet osallistuvat entistä enemmän kotitöihin, ovat naiset edelleen päävastuussa kodista ja lapsista. Isien ajankäyttö on muuttunut. Yhä enemmän aikaa käytetään perheen kanssa, mutta toisaalta myös työhön käytetty aika on lisääntynyt vähentäen näin miesten omaa aikaa. (Ylikännö 2011). Kärmeniemi ym. havaitsivat tutkimuksessaan (2014) isän olevan sen, joka leikkii ja pelaa lasten kanssa. Kuitenkin tässä tutkimuksessa havaittiin, että korkeammin koulutetut viettävät vähemmän aikaa lastensa kanssa kuin vähän koulutetut vanhemmat.

Etenkin isien sosioekonominen asema selvisi kirjallisuuskatsauksessa merkitykselliseksi lasten liikuntaharrastusten ja -aktiivisuuden kannalta. Vanhempien oma urheilullisuus saattaa ennustaa lasten urheiluaktiivisuutta, mutta isät elättäjinä ja mahdollistajina pystyvät hyvässä sosioekonomisessa asemassa vaikuttamaan lastensa fyysiseen aktiivisuuteen tarjoamalla mahdollisuuksia harrastaa. (Mäkinen, 2010.)

Vanhemmasta materiaalista tehty Yesilovan (2009) Ydinperheen politiikka -väitöskirja kuvaa isän äiti-lapsi-suhteen vaalijana, kurinpitäjänä ja toissijaisena vanhempana. Mykkänen (2010) puolestaan kuvaa nykyisiä hoivaajina ja sitoutuneina isinä, joskin kova vastuu lapsesta saattaa tuntua toisista rajoittavalta. Hän kuvaa myös miehen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisääntyvän lasten läheisyydessä. Samoilla linjoilla on myös Häggman-Laitila ym. (2010), jotka isiiä ja äitejä tukemalla saivat kasvatettua vanhempien itseluottamusta, vuorovaikutusta ja vastuun jakamista. Vanhemmuuden vahvistumisen myötä vanhempien suhdekin voi hyvin. Isän hyvinvointia ja tuen tarvetta ovat selvittäneet myös ruotsalaiset tutkimuksissaan (Thomas ym. 2011, Widarsson ym. 2013), joissa havaittiin miesten stressin olevan mahdollisesti vahingollisempaa kuin naisten, korkeasti koulutettujen olevan eniten huolissaan vanhemmuudestaan ja huolen lisääntyvän puolison tuen puutteessa.

Poikkeustilanteissa, kuten puolison joutuessa sairaalahoitoon tai lapsen sairastuessa vakavasti, isät ovat läheistensä tukena. He pyrkivät auttamaan ja helpottamaan läheistensä taakkaa, mutta usein jäävät itse ilman tukea. Oman

jaksamisen huomioimiseen on kiinnitetty huomiota niin Ruotsissa (Boström ym. 2014) kuin Englannissakin (Marrs ym. 2014).

Isät ovat ottaneet perheissä pehmoisän roolin. He pystyvät luomaan lapselleen yksinhuoltajanakin hyvän ja turvallisen lapsuuden, vaikka tunteiden näyttäminen saattaa olla hankalaa. He tuntevat nautintoa siitä, että saavat kantaa vastuuta omasta lapsestaan. Nykyisän roolin kuuluu kokonaisvaltainen osallistuminen lastenhoitoon, lasten hoivaamista ja hellimistä unohtamatta. Elättäjän rooli koetaan vaimon kanssa jaettavaksi. (Tuovinen 2014, Eerola 2015.)

Vanhemmat ovat alkaneet tunnistaa työnsä vaikutuksia lapsiin. Vasikkaniemi (2013) tutkimuksessaan pureutui lasten kokemuksiin vanhempien työssäkäynnistä ja sen vaikutuksista lapsiin. Isät arvioivat työn siirtymisen kotiin negatiivisemmin kuin lapset. Elättäjän roolin mukana tuoma vastuu ei kuitenkaan heikennä isien roolia lasten huolien kuuntelijana.

Isän rooli tukijana, äiti - lapsi-suhteen vaalijana ja auttajana voidaan niputtaa Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän vanhemmuuden roolikartan kohtaan ihmissuhdeosaaja. Kasvattajana isä toimii rajojen asettajana, elättäjä lienee huoltajaa vastaava nimeke. Huolenpitäjä ja hoivaaja on roolikartalla rakkauden antaja. Elämän opetukseen luetaan aktiivisen elämäntavan opettaminen.

Eri maiden välillä ei tällä kertaa noussut esiin isoja eroavaisuuksia. Tutkimukset antoivat samankaltaisia tuloksia niin Suomessa, Ruotsissa kuin Englannissakin. Isien merkitystä perheessä pidetään joka maassa yhtä tärkeänä, aikaisemmista tavoista huolimatta. Tanskakin oli edustettuna katsauksessa käynnissä olevalla tutkimuksella, jonka perimmäinen tarkoitus on parantaa lasten oloja. Katsauksessa oli useita tutkimuksia, mutta suurin osa niistä oli yksittäisiä tapaustutkimuksia, jolloin tuloksista on haastavaa luoda yleispätevää teoriaa.

Isän rooli perheen terveysvaikuttajana selittyy systeemiteorian kautta. Coxin ja Paleyn (1997) systeemiteoreettinen perhe on hierarkkinen järjestelmä, jossa perheenjäsenet ovat yksittäisiä systeemejään, mutta riippuvaisia toisistaan. Tämän ja Barnhillin (1979) terveen perheen teorian kautta voidaan ymmärtää

yksittäisten perheenjäsenten vaikutus systeemiin. Vaikutus korostuu, jos kyseessä on hierarkian ylätasolla oleva perheenjäsen, jolla on systeemissä enemmän valtaa käytettävissä.

6.2 Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen luotettavuuden arviointi ja sisällön analyysin luotettavuus

Opinnäytetyötä tehdessä kaikki työn vaiheet kirjataan tarkasti ylös, jotta työn lukijat voivat seurata työskentelyprosessin etenemistä ja itse voi arvioida tulosten luotettavuutta. Lähteet kannattaa kirjata muistiin heti mahdollisimman tarkasti ja tärkeimmistä tutkimuksista suositellaan ottamaan kopiot, erityisesti sellaisista, joita tulee todennäköisesti lainaamaan tekstissä. Tietoa haetaan vain luotettavista lähteistä ja tarpeeksi korkeatasoisista tutkimuksista. Tässä työssä kerätyt tutkimukset olivat vähintään lisensoitettuja tai vertaisarvioituja tiedejulkaisuja. Yleisesti suositellaan oman alan perustietoa hankittavaksi perusteoksista, uutta tutkimustietoa sarja- ja erilaisia sähköisiä hakukoneita käyttäen. Tietoa hakiessa tulee huomioida julkaisuharha ja kieliharha sekä itse haussa tehdyt systeemiset virheet (Pudas-Tähkä & Axelin, 2007, 53–54.) Tutkimusta on tehtävä objektiivisesti ja niin, että se on validi ja toistettavissa (Tuomi & Sarajärvi, 2013, 136.)

Internetissä tapahtuvassa tiedonhaussa tulee olla kriittinen. Tässä työssä tietoa haettiin Kaakkuri-Finnasta ja Ebscosta (CINAHL, Academic Search Elite). Työssä tehtiin myös manuaalinen haku aiheeseen sopivista sarjajulkaisuista sekä Tampereen, Turun, Oulun, Jyväskylän ja Kuopion (Itä-Suomen) yliopistojen julkaisuarkistoista.

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tekoon metodikirjallisuutta käyttäen suositeltiin, että työtä tekisi paikoitellen vähintään kaksi tutkijaa itsenäisesti luotettavuuden takaamiseksi ja virheiden vähentämiseksi. Esimerkiksi alkupe-
räistutkimusten valintaan suositellaan kahta tutkijaa valikoitumisharhan minimoimiseksi (Kääriäinen & Lahtinen, 2006, Pudas-Tähkä & Axelin, 2007, 51.) Kuitenkin opinnäytetyötä tehdään yksin, ohjaajan ohjauksessa. Tämä asettaa lisähaasteita opinnäytetyön tekijälle ja vaatii myös paljon työn ohjaajalta. Työtä tehdessä olisi todella kaivannut toista silmäparia avuksi.

6.3 Tutkimuseettiset näkökohdat

Eettisyys liittyy kiinteästi tutkimuksen luotettavuuteen ja laatuun. Tutkimussuunnitelman on oltava huolellisesti laadittu ja laadukas, tutkimusasetelma on valittu hyvin ja raportointi on tehty huolellisesti ja tarkasti. Hyvässä tutkimuksessa johtotähtenä on eettinen sitoutuneisuus. Jo tutkimusaiheen valinta on eettinen kysymys; kenen ehdoilla aihe valitaan ja miksi tutkimus aloitetaan. Tutkijalla on vastuu tuloksien soveltamisesta etenkin eettisesti kyseenalaisissa tutkimuksissa. Lisäksi on huomioitava, että ihmisoikeudet muodostavat ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perusajatuksen, toisin sanoen tutkittavilla on suoja, joka tutkijan on tunnistettava. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) laatimia kirjallisia ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä on noudatettava. Tutkijalla on vastuu tutkimuksen rehellisyydestä ja vilpittömyydestä, samoin kuin opettajalla opinnäytetöihin liittyvissä eettisissä kysymyksissä. Tutkimuksessa on sovellettava tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja tutkijan etiikan mukaisia tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä. Tutkijan on noudatettava tieteeseen kuuluvaa avoimuutta, huolellisuutta ja tarkkuutta. (Tuomi & Sarajärvi, 2013, 123–133.)

Tässä työssä on noudatettu menetelmäkirjallisuuden ohjeistusta systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tekemisestä. Toisten tutkijoiden tutkimustuloksiin on viitattu asianmukaisin viittaus- ja lähdemerkinnöin. Kaikki tutkimuksen vaiheet on kirjattu hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti ja kaikkea epärehellisyyttä on vältetty.

6.4 Hyödynnettävyys

Tämän työn tarkoitus oli luoda katsaus isien maailmaan. Perhetutkimuksen, sukupuolentutkimuksen, sosiologian, terveydenhoidon ja terveystieteiden piirissä tarvitaan lisää tietoa isistä ja tämän tutkimuksen myötä selkeästi havaitaan, kuinka runsaasti äideistä ja lapsista on tutkimuksia isien jäädessä paitsioon. Isän rooli on perheessä merkittävä, ja vaikuttaa koko perheyksikköön. Tämä työ luo pohjaa seuraaville isää käsitteleville tutkimuksille, joita toivottavasti pian myös tehdään. Kansainvälistä vertailevaa tutkimusta ei saa unohtaa.

LÄHTEET

- Allardt, E. 1983. Sosiologia 1. Kuudes painos. Porvoo: WSOY.
- Barnhill, L. 1979. Healthy Family Systems. *The Family Coordinator* , Vol. 28, No. 1 Jan., 1979, 94–100
- Boström, B. K. & Broberg, M. 2014. Openness and avoidance – a longitudinal study of fathers of children with intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, September 2014, part 9, 810–821.
- Broberg, M. 2010. Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väitöskirja. Turun yliopisto
- Böök, M.-L. 2010. Vastuulliseksi kasvamista, vastuun ottamista vai vastuussa olemista – vanhempien näkemyksiä lapsen vastuusta. Teoksessa *Missä lapsuutta tehdään?* toim. Kallio, K., Ritala-Koskinen, A. & Rutanen, N. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. 89–102
- Condon, L. & Ingram, J. 2011. Increasing support for breastfeeding: what can Children’s Centres do? *Health and Social Care in the Community* 2011, no 19, 617–625
- Cox, M.J. & Paley, B. Families as systems. *Annual Review of Psychology* 1997, no 48, 243–267
- Drack, M., Apfalter, W. & Pouvreau, D. 2007. On the making of a system theory of life: Paul A Weiss and Ludwig von Bertalanffy’s conceptual connection. *Rev Biol* . 2007 December ; 82(4): 349–373
- Eerola, P. 2015. Responsible Fatherhood: A Narrative Approach. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 520. Jyväskylä: University library of Jyväskylä
- Euroopan unioni. 2015. Vanhempainvapaa. Päivitetty 9.11.2015. Saatavissa: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=URISERV%3Aem0031> [viitattu 9.3.16]
- Flykt, M. 2013. Prenatal representations predicting parent-child relationship in transition to parenthood: Risk and family dynamic considerations. Väitöskirja. Tampere
- Hakala, J. 2004. Opinnäytetyöopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus.
- Hakovirta, M. & Broberg, M. 2014. Isyys eron jälkeen. Teoksessa *Isän kokemus*, toim. Mykkänen, J. & Eerola, P. Helsinki: Gaudeamus. 114–126
- Halme, N. 2009. Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo: Yhdessäoloa, isänä toimimiseen liittyvää stressiä ja isän tyytyväisyyttä parisuhteessa kuvaavan rakenneyhtälömallin kehittäminen ja arviointi. Julkaisija: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.
- Helminen, M.-L. 2001. Vanhemmuuden roolikartan käyttö. Teoksessa *Vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovelle*, toim. Rautiainen M. 58–63.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 18. painos. Helsinki: Tammi.

Huttunen, J. 2012. Mitä terveys on? Lääkärikirja Duodecim. Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00903. [Viitattu 3.5.2015].

Häggman-Laitila, A. & Pietilä A.-M. 2007. Lapsiperheiden terveyttä edistävä tuki ja sen lähtökohdat: Katsaus kehittämiskohteisiin ja jatkotutkimusaiheisiin. Sosiaalilääketieteen aikakauslehti 2007 no 44, 44–62.

Häggman-Laitila, A., Seppänen, R., Vehviläinen-Julkunen, K. & Pietilä, A.-M. 2010. Benefits of video home training on families' health and interaction: evaluation based on follow-up visits. Journal of Clinical Nursing 2010 no 19, 3504–3515.

Jokinen K. 2014. Perhekäytäntöjen sosiologia. Teoksessa Perhetutkimuksen suuntauksia, toim. Jallinoja R., Hurme H. & Jokinen K., 167–170.

Kela. 2014. Lapsiperhe-etuustilasto 2014. Saatavissa: http://www.kela.fi/vuositilastot_kelan-lapsiperhe-etuustilasto [Viitattu 05.05.2016].

Keltinkangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WS Bookwell

Korkiakangas, E., Laitinen, J., Keinänen-Kiukaanniemi, S. & Taanila, A. Pienten lasten vanhempien liikuntamotivaatioon vaikuttavat tekijät. Hoitotiede, 2010, vol 22, 1/2010, 3–13.

Kuronen, M. 2003. Eronnut perhe? Teoksessa Perhe murroksessa – kriittisen perhetutkimuksen jäljillä, toim. Forsberg, H. & Nätkin, R. 103–120.

Kärmeniemi, S. & Aunola, K. Vanhemman lapsensa kanssa viettämän ajan yhteys lapsen koulutaitoihin ensimmäisellä luokalla. Psykologia 49 (02), 2014

Kääriäinen, M. & Lahtinen, M. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimustiedon jäsentäjänä. 2006. Hoitotiede, vol 18, 1/2006, 37–45.

Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2014. Isät, työ ja perhe. Teoksessa Isän kokemus, toim. Mykkänen, J. & Eerola, P. Helsinki: Gaudeamus

Malmi, P. & Erno, J. 2012. Miehet ja tasa-arvopolitiikka – miesten tasa-arvo ry:n näkökulma. Teoksessa Mieskysymys. Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka, toim. Jokinen, J., 91–102.

Marrs, J., Cossar, J. & Wroblewska, A. 2014. Keeping the family together and bonding: a father's role in a perinatal mental health unit. Journal of Reproductive and Infant Psychology, 2014, No. 4, 340–354

Mattila, K.-M. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Metsämuuronen, J. 2000. Metodologian perusteet ihmistieteissä. Viro: Jaabes Oü

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen aineiston raportointi. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen käsikirja, toim. Metsämuuronen, J., 131–132.

Mykkänen, J. 2010. Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. Väitöskirja. Jyväskylä.

Mykkänen, J. & Eerola, P. 2014. Sitoutuminen ja vastuu isyyden alussa. Teoksessa Isän kokemus, toim. Mykkänen, J. & Eerola, P. Helsinki: Gaudeamus

Mäkinen, T. 2010. Trends and explanations for socioeconomic differences in physical activity. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Nurmiranta, H., Leppämäki, L. & Horppu, S. 2009. Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja

Närvi J. 2014. Määräaikainen työ, vakituinen vanhemmuus. Sukupuolistuneet työurat, perheellistyminen ja vanhempien hoivaratkaisut. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Närvi J. 2014. Hoivaisuus epävarmassa työelämässä. Teoksessa Isän kokemus, toim. Mykkänen, J. & Eerola, P. 91–113.

Perustietoa. Euroopan unioni. Saatavissa : http://europa.eu/about-eu/basic-information/about/index_fi.htm [viitattu 9.3.16]

Pudas-Tähkä, S.-M. & Axelin, A. 2007. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aiheen rajausta, hakutermit ja abstraktien arviointi. Teoksessa Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen, toim. Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri R.-L., 46–57.

Ritala-Koskinen, A. 2003. (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa Perhe murroksessa – kriittisen perhetutkimuksen jäljillä, toim. Forsberg, H. & Nätkin, R. 121–139.

Sallinen, M., Kandolin, I. & Purola, M. 2007. Fyysinen hyvinvointi. Elämisen rytmi. Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00040. [Viitattu 03.05.2015].

Sallinen, M., Kandolin, I. & Purola, M. 2007. Psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi. Elämisen rytmi. Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00004 [Viitattu 03.05.2015].

Sormunen, M. 2012. Toward a home-school health partnership. A participatory action research study 2008–2010.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. Hyvinvoinnin edistäminen. Terveyden edistäminen. Saatavissa: <http://www.stm.fi/hyvinvointi/terveydenedistaminen>. [Viitattu 03.05.2015].

Stolt, M. & Routasalo, P. 2007. Tutkimusartikkelien valinta ja käsittely. Teoksessa Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen, toim. Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri R.-L., 58–70.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Tilastotietoa perhevapaiden käytöstä. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/perhevapaatutkimus/tilastotietoa-perhevapaiden-kaytosta> [Viitattu 05.05.2016].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys, kevät 2014 - Health Behaviour and Health among

the Finnish Adult Population, Spring 2014 Saatavissa: <http://www.julkari.fi/handle/10024/126023> [Viitattu 05.05.16].

Thomas, J. E., Bonér A.-K. & Hildingsson I. 2011. Fathering in the first few months. *Scandinavian Journal of Caring Science* 2011, no 25, 499–509

Trillingsgaard, T., Maimburg, R. D. & Simonsen, M. 2015. The Family Startup Program: study protocol for a randomized controlled trial of a universal group-based parenting support program

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11. painos. Helsinki: Tammi

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Saatavissa: <http://www.tenk.fi/fi/ohjeet-ja-julkaisut>. [Viitattu 30.05.2015].

Tuovinen, P. 2014a. Isyys yksinhuoltajaisien kertomana. Teoksessa Isän kokemus, toim. Mykkänen, J. & Eerola, P. 127–142.

Tuovinen, P. 2014b. Isien ja tyttärien kertomuksia yksinhuoltajaperheestä. Väitöskirja. Jyväskylä.

Vasikkaniemi, T. 2013. Vanhempien työ, työn siirräntä kotiin ja lasten hyvinvointi: kohtaamisia tuulikaapissa. Väitöskirja. Jyväskylä.

Vuorenmaa, M. 2016. Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät. Väitöskirja. Tampere.

Vuorenmaa, M., Salonen, A., Aho, A.-L., Tarkka, M.-T. & Åstedt-Kurki, P. Puolivuotioiden lasten isien neuvolan terveydenhoitajalta saamat ohjeet ja tuki. *Hoitotiede*, vol 2, 4/2011, 285–295.

WHO. 1986. The Ottawa Charter for Health Promotion. Saatavissa : <http://who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/> [viitattu 6.4.2016]

Widarsson, M., Engström, G., Kerstis, B., Edlund, B. & Lundberg, P. Parental stress in early parenthood among mothers and fathers in Sweden. 2013. *Scandinavian Journal of Caring Science* 2013, no 27, 839–847.

Yesilova, K. 2009. Ydinperheen politiikka. Väitöskirja. Helsinki: Gaudeamus.

VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA®

Vanhemmuuden viisi keskeistä osa-aluetta

